

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**12.SINIF ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMLARI
İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Merve Dokuyan

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN

İstanbul - 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

12.SINIF ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMLARI
İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Merve Dokuyan
(Y1312.270031)

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN

İstanbul - 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Psikoloji Ana Bilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.270031 numaralı öğrencisi Merve DOKUYAN'ın "12. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE ANNE-BABA TUTUMLARI VE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.10.2015 tarih ve 2015/20 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *başarılı* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *Kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :02/11/2015

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Halil EKŞİ

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Gül ÇÖRÜŞ

Şahide Güliz Kolburan
Halil Ekşi
Gül Çörüş

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖNSÖZ

Aile çocuğu yetiştirip sosyalleşmesini sağlayan ve onun bireyselleşmesinde katkısı son derece önemlidir. Bedensel, duygusal, sosyal, bilişsel ve dil gelişiminin temellerinin atıldığı çocukluk dönemi aynı zamanda özgüven ve benlik saygısının da oluştuğu dönemlerdir. Benlik saygısı, kişinin kendini kabullenebilme, sevebilme derecesi, duygularını ve davranışlarını sağlıklı olarak ifade edebilmesidir. Bireyin sağlıklı olarak gelişebilmesi ve gelecek yaşantısında yaşam tarzına yön veren benlik saygısı çocukluktan itibaren, her ailenin kendi yapısı içinde benimsemiş olduğu tutumlara göre değişebilmektedir. Kimi tutumlar benlik saygısının gelişimini olumlu yönde desteklerken, kimi tutumlar ise çocuğun özgüveni ve benlik saygısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar doğrultusunda bu araştırmada, 12.sınıf ogrencilerinde algıladıkları farklı anne baba tutumlarının benlik saygılarına olan etkisi incelendi.

En başta benim her kararında yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırma süresince katkılarını ve yardımlarını esirgemeyen, benimle paylaşan değerli danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. şahide Güliz KOLBURAN ‘ a içinden teşekkür ederim.

Elde edilen verilerin istatistiksel analizi alanında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ALIşKAN ‘ a teşekkür ederim.

Çalışmamın Türk Dili ve Edebiyatı ‘na uygunluğu bakımdan inceleyen değerli meslektaşım Fatih GÜNAY ve Sedat BUDAK a teşekkür ederim.

Eylül, 2015

Merve DOKUYAN

İÇİNDEKİLER Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ	vii
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xiii
1 GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	6
1.2. Alt Problemler.....	6
1.3. Tanımlar	6
1.3.1. Tutum Kavramı	6
1.3.2. Anne-baba tutumları.....	7
1.3.2.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu.....	8
1.3.2.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne – Baba Tutumu.....	10
1.3.2.3. Aşırı Otoriter Ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu.....	12
1.4. Sınırlılıklar	14
1.5. Sayıltılar	14
1.6. Araştırmanın Amacı	14
2 LİTERATÜR TARAMASI	15
BENLİK – BENLİK SAYGISI – ANNE BABA TUTUMLARI İLE İLGİLİ KURAMSAL TEMEL VE ARAŞTIRMALAR	15
2.1. Benlik Tanımları	17
2.2. Benlik Saygısı Kavramı	18
2.3. Benlik Saygısının Gelişimi	18
2.4. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	22
2.5. Çocuğun Benlik Gelişiminde Geçirdiği Aşamalar.....	23
2.5.1. Ben “bana verilenim” aşaması	23
2.5.2. “Ben, istediklerimle benim” aşaması	24
2.5.3. “Ben, olmayı hayal ettiğim kadar benim” aşaması	24
2.5.4. “Ben, bildiğim ve yeterli olduğum kadar benim” aşaması.....	25
2.6. Okul Çağında Benlik Saygısının Gelişimi.....	25
2.7. Sağlıklı Bir Benlik Saygısı Kazanması İçin Çocukların Geliştirmeleri Kişilik Özellikleri.....	27
3 YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Modeli	29
3.2. Evren - Örneklem.....	29
3.3. Veri Toplama Araçları	29
3.3.1. Offer benlik saygısı ölçeği	29
3.3.2. Anne – baba tutum ölçeği.....	31
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	31
3.4.1. Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel Teknikler	31
3.4.2. Verilerin toplanması	31
3.4.3. Verilerin çözümü ve yorumlanması	32

3.4.4. Verilerin Analizi.....	32
4 BULGULAR.....	33
4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	34
4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	36
4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	37
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	40
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	41
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	45
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	46
5 TARTIŞMA.....	50
6 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
6.1. Sonuç	62
6.2. Öneriler.....	65
KAYNAKLAR.....	67
EKLER.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1: Öğrencilerin demografik özellikleri (N=297).....	33
Çizelge 4.2: Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri.....	34
Çizelge 4.3: Öğrencilerin algıladıkları benlik saygı düzeylerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri.....	35
Çizelge 4.4: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre anne-baba tutum puan ortalamalarının farklılığına ilişkin t-testi sonuçları.....	36
Çizelge 4.5: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik algısı puan ortalamalarının farklılığına ilişkin t-testi sonuçları.....	37
Çizelge 4.6: Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre anne-baba tutum puan ortalamalarının farklılığına ilişkin ANOVA sonuçları.....	40
Çizelge 4.7: Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre benlik saygısı puan ortalamalarının farklılığına ilişkin Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları.....	41
Çizelge 4.8: Öğrencilerin yaşları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasındaki korelasyon sonuçları.....	45
Çizelge 4.9: Öğrencilerin yaşları ile benlik saygıları arasındaki korelasyon sonuçları.....	45
Çizelge 4.10: Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygıları arasındaki korelasyon sonuçları.....	46

12.SINIF ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMLARI İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı farklı iki lise türünde 12. sınıf öğrencilerinde benlik saygısı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın çalışma evrenini 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul İli Başakşehir İlçesinde bulunan üç genel lisede toplam 297 öğrenciyle yapılmıştır. Araştırmanın verileri “Offer Benlik Saygısı” ölçeği ile “Anne-Baba Tutum” ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Pearson momentler çarpımı, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu karşılaştırmalar için ise Tukey HSD testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum genel puanı ile benlik saygısı genel ve alt ölçeklerinden olan duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, başatme gücü, cinsel tutumlar, dürtü kontrolü, ruh sağlığı ve bireysel değerler puanları arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmüştür. Buna karşılık sadece algılanan anne-baba tutum genel puanı ile alt ölçeklerinden olan meslek ve eğitim puanı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Benlik Saygısı, Anne-baba tutumları, Ergenlik

12. CLASS OF PERCEIVED PARENTING ATTITUDES WITH AN INVESTIGATION OF BETWEEN SELF ESTEEM

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between self-esteem and perceived attitude of parents in 12th grade students at three different high schools in terms of some variables. The population of the study is at Istanbul Province Başakşehir Imam-Hatip high schools in the district, including High School and Vocational High School for a total of three high schools 297 (170 female, 127 male) was done with students in 2014-2015 Education year. Research data was collected by the Offer Self Esteem scale and "Parent Attitude" scale. When the analysis of data percent, mean Pearson product moment, independent samples t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) was used. The Tukey HSD test was used for multiple comparisons. According to research findings, it showed no correlation between parental attitudes with overall score perceived by the students self-esteem, overall score and the emotional level of the subscale, body image, social relations, environmental compliance, family relationships, coping power, sexual behavior, impulse control, mental health and personal values. In contrast, it has been seen only perceived parental attitudes have a significant relationship between the overall score and subscale scores of occupations and education.

Keywords: Self-Esteem, Perceived parental attitudes, Adolescence

1.GİRİŞ

Aile kavramı kendi içerisinde yaşayan bireylerin fiziksel, sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarının karşılandığı toplumun en temel birimidir. Ailenin toplumun en küçük birimi olarak çocuğun yaşamındaki önemi, tüm gelişim kuramlarınca kabul edilmektedir. Aile, ilk sosyal yaşantıların edinildiği kurumdur. Çocuğun psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını bu ilk sosyal çevre tarafından giderilirken, aynı zamanda kişilik gelişimine de önemli katkılarda bulunulur. Kişilik gelişiminde, ailenin önemli bir rol oynadığı tüm kişilik kuramcıları tarafından kabul edilmekte, farklı bakış açılarıyla da olsa ifade edilmektedir. Cüceloğlu (1998) da, bireylerin davranış özelliklerini açıklarken, onların içinde yetiştikleri aile ve çevre ortamlarının bilinmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu gerekliliğin nedeni bireyin bugünkü davranışıyla içinde yetiştiği ortamın özellikleri arasında bir ilişki olduğu düşüncesidir. Ayrı birey olarak ve kendi ayakları üzerinde durabilene kadar, aile içinde her yönden destek görebilmesi sağlıklı olabilmesi için çok önemlidir. Sağlıklı bir birey ise her yönden sağlıklı bir aile ortamında yetişmektedir. Sağlıklı bir ailede, her bireyin düşüncesine önem verilerek önemli ve değerli olduğu hissettirilmeli, bu bireyler kendi ayakları üzerinde durabildiği zaman kendisine olan saygısını kazanmış bir birey olmalıdır. Olumlu bir aile çevresinde yetişen birey kendisine de olumlu bakacak ve olumlu bir benlik saygısı geliştirecektir. Anne ve babaların davranışları, çocuklarının yaşadığı topluluk içinde, toplumun belirlediği kurallara da uygun şekilde davranmasını yön vermektedir(Rozen,1967;316-321).

Bireylerin insan ya da insan topluluklarına karşı pozitif ya da negatif olarak düşünüp davranmasına neden olan sürekli olan eğilimlerimize tutum denilmektedir. (Freedman, 1989). Eğilimlerimiz tanımda da belirtildiği gibi iyi ya da kötü yönde olabilir. Duygularımızı ve davranışlarımızı eğilimlerimiz yönlendirir. Kişiyeye mal edilen eğilimler tutumlardır (Kağıtçıbaşı, 1999; s.102-106). Tutum, insanların çevrelerine uymasında rehber niteliğinde ve sosyal uyumlarını kolaylaştırıcı bir etkide bulunmaktadır. Ayrıca kişilerin sahip oldukları tutumlarının davranışlarını

yönlendirici bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Tufan ve Güdek, 2008). Ebeveynlerin ergen üzerindeki etkisi henüz bebekken başlamaktadır. Hayata getirmeye karşı ailenin kararsız olması, bebeği istemeden dünyaya getirmesi, umutsuzluk, karamsarlık gibi duygular bebeği henüz doğmadan bile etkilemektedir. Bu yaşantıların uzun zaman devam etmesi, bebeğin doğduktan sonraki yaşamına da yön vermektedir (Ekşi,1990). Her farklı aile yapısının, ailedeki bireylerin birbirleri ile olan iletişimine yön verdiği bilinmektedir. Ayrıca ailenin yapısı anne ve babaların yapısı tutum ve davranışlarına yön vermekte ve çocukların ailedeki konumunu da tamamen etkilemektedir. Çocuğa karşı gösterilen davranışlar bir aileden diğer bir aileye göre değişiklik gösterebilir. Anne baba olan birey sayısı kadar fazla anne baba tutumu vardır (Kulaksızoğlu, 1998).

Her anne-baba farkında olarak ya da olmayarak, evlatlarına farklı tutumlar gösterebilmektedir. Mesela, ailede bazı çocuklara, daha fazla ilgi gösterilirken, bazılarını otorite kurulmakta; bazıları da kabul edilmeyen evlat olarak kabul edilmektedir veya fazla hoşgörülü davranılmaktadır. Tüm bu davranışlar, çocuğun kişiliğinin olduğu kadar sosyal gelişiminin de değişik şekillere dinmesine neden olmaktadır (Yavuzer, 1979). Çocuğa karşı gösterilen davranışların aynı zamanda çocuğa örnek olduğu da bilinmektedir. Çocuğun da bir yetişkin olduğunda başka bireylere karşı olan tavır ve tutumlarını da etkileyeceği düşünülmektedir. Anne babaların çocuklarını büyütürken gösterdikleri bu davranış ve tutumlar çocuğun ve ergenin karakterini, duygusal ve sosyal gelişimini etkilemektedir (Çetinkaya, 2007; Yavuzer, 2001).

Bu konuda yapılan araştırmalarda anne babaların çocuklarına karşı kabul edici ve destekleyici bir tutum izleyerek, onların hatalı davranışlarını düzeltmeleri amacıyla onların gelişim düzeylerine uygun açıklamalar getirmeleri ile çocukların psiko-sosyal gelişim düzeyleri arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur (Yavuzer, 1999). Lakin ailenin hoşgörülü ve demokratik bir tutum izlemesi çocuğa lazım olan otoritenin etkisinin yanı sıra, çocuğa özerklik de vermektedir. Kimi konularda kendi kararını alarak adım atabilmesine ve özgüveninin gelişmesine fayda sağlamaktadır. Kritik zamanlarda alınacak kararları birlikte alırken onu doğru olan yola yönlendirebilmek için açıklamalarda bulunurlar, rehber olmaya çalışırlar. Gelecek hakkında onu bilgilendirirken yaşadıklarını paylaşırlar. Bu durum aynı zamanda onların psikolojik

olarak da gelişmesine katkıda bulunur. Tam tersi olarak çocuklarıyla konuşup, önemli olan konularda açıklamada bulunmayan ailelerde yetişen çocukların sağlıklı psiko-sosyal gelişimlerinin nedeni olarak büyük oranda olumsuz anne baba tutumlarının neden olduğu söylenebilir (Çağdaş ve Seçer, 2005).

Yapılan başka bir araştırmada ise; fazla sahiplenici, ilgi göstermeyen, kabul etmeyen ve evlatlarını utandırma eğiliminde olan anne babaların çocuklarının da sosyal olarak kaygı taşıyankişiler olduklarını göstermektedir (Hudson ve Rapee, 2000).

Anne babaların çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerine birçok katkıları vardır. Anne babaların, çocukların psiko-sosyal gelişimlerine yapmaları gereken katkılar şu şekilde sıralanabilir (Yavuzer, 2001, s. 132).

1. Toplulukta uyumlu bir kişi olabilmesi için Anne babaların çocuğa güven duygusunu benimsetmeleri gerekmektedir
2. Sosyal çevresi tarafından kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlarlar.
3. Çocuğun sosyalleşebilmesi için toplum tarafından kabul gören davranış biçimlerini uygulayarak karşılarında uygun birer model oluştururlar.
4. Sosyal bakımdan norm olan davranışların gelişimi için yol gösterirler.
5. Çocuğun sosyal çevreyle ilişkisi içinde yaşadığı sorunları çözebilmesi için onlara rehberlik ederek yön vermelidirler.
6. Okul ortamında ve sosyal ortamlarda özgüvenli olabilmesi için çocuğun kabiliyetlerini ortaya çıkarmasına ve geliştirmesine yardımcı olurlar.
7. Anne babalar çocuğun ilgi duyduğu alanlara yönelmesine ve yeteneklerini geliştirmelerine yardım etmelidirler.

Ebeveynlerin benimsedikleri değerler ve inançlarına göre farklı tutumları vardır. Anne-baba tutumları üç temel tutumda değerlendirilebilir:

- 1) “Eşitlikçi ve Demokratik Anne Baba Tutumu”: Hoşgörü, sevgi ve kabul etmeyi içine alır.

2) “Aşırı Otoriter ve Baskıcı Otoriter Anne Baba Tutumu” sevginin gösterilmediği, hoşgörüden yoksun, reddedici bir yapıyı temsil eder.

3) “Aşırı Müdahaleci Ve Koruyucu Anne Baba Tutumu” sevgiyi çoğunlukla tehdit unsuruyla çocuğuna verir.

Eşitlikçi ebeveyn, çocuğun isteklerine, gereksinimlerine ilgili davranır. Çocuğun davranışlarını anlamaya çalışarak gözlemler, onun iradesine, gelişmekte olan kimliğine ve sağlıklı gelişimine önem verir. Çocukları kendisiyle ilgili, gelişimine uygun kararlar almasına fırsat verir. Önemli konularda alınan kararların sebeplerini ailecek tartışır, çocuğunun düşüncelerine önem verir. Diyalog ortamına olanak sağlar. Çoğu alanda çocuğa iyi bir model olmaya çabalar (Yavuzer, 1972). Çocuğun yaptığı davranışları ceza vermek ve fiziksel olarak tepki vermek yerine yanlışları ifade eder. Kurallar açık olarak belirlenir ve konuşulur, uyulmaması halinde sonuçlarının neler olacağı en baştan açıklanır, anne baba tutarlı davranışlar gösterirler, anne babanın katı, sert, değişmez değil daha yumuşak disiplin kuralları vardır; en önemli şeylerden biri de çocuğa kendi seçimlerini kendilerinin yapabilme imkanlarının sunulduğu bir ortamdır. Her şeyden önce çocuk bir birey olduğunun fark edilmesini ister; çocuğa düşüncelerinin sorulması onun dikkate alındığının en önemli göstergelerindedir.

Aşırı otoriter ve baskıcı anne-baba tutumunda anne baba, çocuğa sevgisini dahi çocuğun istenilen davranışı istenilen şekilde yerine getirdiği zaman gösterir. Çocuğun yaptığı en küçük yaramazlığı bile ceza verilerek neticelenir. Bu tür anne babalar, çocuğa vurmak gibi fiziksel cezalar uygulayarak, bazıları suçlayarak, bazıları ayıplayarak, bazıları utandırmak gibi duygusal baskılarla, bazıları da sevdiği oyunları yasaklama gibi haklarından yoksun bırakarak cezalandırırlar. Herken ve Özkan’ın aktarımında otorite; üst otoritelerce saptanmış gelenek ve kurallara uygun davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Akt: Herken ve Özkan, 1996).Aşırı otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumunda çocuğa fazlaca ve katı bir otorite uygulanır. Otoriteyi gereksiz bir şekilde ve aşırı olarak kullanır. Otoriter anne babalık çocuğu ikna etmeksizin, onunla karşılıklı anlaşma yapmaksızın, kendilerinin koyduğu katı kurallara uyulmasını emretmeleri ve sertçe dayatmalarıdır. Bu tür anne babalar çocuklarının yapıları çok iyi tanımak yerine dayatmalar sunmaları nedeniyle onları

tanıyamazlar. Bu nedenle çocuklarına olan beklentileri de yüksek olur. Onların kapasiteleri; yani yapabileceklerinden her defasından fazlasını beklerler ve kusursuz olmalarını isterler. Her anne babanın isteği çocuklarının kusursuz olması olsa da, gerçekçi davranarak aynı zamanda çocuğunun kapasitesine paralel olarak beklenti içinde olmaları girmeleri gerekir. Aksi takdirde çocuğun başarısız olarak ya da sürekli daha da başarılı olmalarını isteyerek kendini yetersiz hissetmesine ve kendine olan özgüvenini kaybetmesine de neden olabilirler (Yavuzer, 1993). Anne babanın sürekli olarak ısrarcı bir tutumla çocuğu başkalarıyla kıyaslamaları, başkalarından daha başarılı olmak için onu zorlamaları çocuğun üzerinde içsel olarak psikolojik bir baskı oluşturabilir. Çocuk kendi içinde stres ve kaygı yaşamaya başlayabilir. Ayrıca onların kendilerini değersiz hissetmelerine ve sosyal olarak girişimcilik yeteneklerini kaybetmelerine de neden olurlar. Böyle aile içinde yetişen çocuk, kendi düşüncelerine ve duygularına güvenmemeye başlar, anne babayı memnun etmeye, onların beklentilerine uygun olarak davranmaya, düşünme ve duygularını onların düşünce kalıplarına göre şekillenmeye başlar. Farkında olarak ya da olmayarak kendini, yavaş yavaş dıştan denetimli biri olarak görüp, öyle davranmaya iter. Sevgiyi bir pekiştirici olarak kullanırlar. Bu tür aileler problemleri çocuklarının bakış açısı ile değil, kendi değer yargılarına göre değerlendirme eğilimi sergilerler. Bu tutumu benimseyen anne babalar çoğunlukla çocukla çatışmaya girerek onların sürekli gerilmesine neden olan, sosyal ilişkilerinde başarısız, özgüveni yitik bireylerin yetişmesine sebep olmaktadır. Çocuğun yaptığı davranışların anne baba tarafından aşırı şekilde kontrol edilme çabası çocuğun öz saygısını ve güvenini azaltarak mutsuz, içe dönük bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. Bu tutum içinde olan çocuklar güvensiz ve kuşkucudurlar, her durumda adım atmakta ve bir iş için girişmekte güçlük çekerler. Kendi kendilerine bağımsız davranış gösteremedikleri için karamsar olurlar. Anne babalar her zaman çocuklarına model olurlar.

Ebeveyn davranışları ile ilgili olarak Adler; çocuğun cesur topluluğa uyumlu bir birey olarak yetişmesi, yaşamını onarıcı gayretler üzerinde inşa etmeyi öğrenebilmesi için, ebeveynin evlatlarına sevgi vermesi, girişkenlik kabiliyetini ve benliğini kazanabilmesi için onların arkasında durmak gerektiğini düşünmektedir (Aktaş, 2011).

Ülkemizde ve farklı ülkelerde yapılan araştırmalar incelenmiş ve ergenlik döneminde kimlik gelişimi açısından önem taşıyan benlik saygısını etkileyen faktörlerden olan algılanan anne-baba tutumu ile ilişkisinin önemini ortaya koymak amacıyla bu araştırmaya gereksinim duyulmuştur.

1.1.Problem

Bu araştırmada temel problem: lise son sınıfta öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasında bir ilişki var mıdır? Bu ilişki; yaş, cinsiyet, okudukları lise türü değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

Bu temel problem ışığında aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

1.2. Alt Problemler

1. Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum ve benlik saygı düzeyleri nedir?
2. Öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Algılanan anne-baba tutumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerce algılanan anne-baba tutumları benlik saygısı ve yaş arasındaki ilişkiyi etkilemekte midir?
5. Öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları lise türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrencilerin algılanan anne baba tutumları puan ortalamaları lise türü değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
7. Algılanan benlik saygısı ile algılanan anne –baba tutumları arasında ilişki var mıdır?

1.3. Tanımlar

1.3.1. Tutum Kavramı

Tutum, bireye atfedilen ve temel koşulu zihinsel değerlendirme olan bir eğilimdir. Zaman içinde kişilerin geliştirdikleri tutumların çoğunda, duygusal ve davranışsal öğeler de bulunmaktadır. Tutumun gözlenen davranışlardan yola çıkararak kişiye

atfedilen bir eğilim olduğu söylenebilir. Bu nedenle çocuğu incelerken tutum bir ara değişken olarak kullanmak mümkündür (Kağıtçıbaşı, 1999; s.102-106). Cüceloğlu'na (1996) göre tutum, yoğun şekilde kanalize olmuş uzun süreli fikir, his ve davranışlardaki yönelimdir.

Tutum insanlar için daima önemli bir kavram olmuştur. Tutumlar, insanların çevreye uyumunda yol gösterici ve sosyal uyumu kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır. Aynı zamanda tutumun davranışı yönlendirici bir güce sahip olduğu düşünülmektedir(Tufan ve Güdek, 2008). Anne-babanın çocuk üzerindeki etkisi anne karnındayken başladığı bilinmektedir. Ailenin doğuma isteksiz olması ve istenmeyen gebeliklerde ortaya çıkan tepkisel duygu yoğunluğunun yanı sıra fiziksel ve ruhsal yorgunluklar, kaygı, korku gibi duygular ve aşırı heyecanlar bebeği anne karnındayken etkilemeye başlar. Uzun süreli yaşanan bu tip olumsuz duygulanımlar, bebeğin doğduktan sonraki hayatını da etkiler (Ekşi,1990).Anne-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkisi mutlak değil; fakat büyük bir oranda belirleyicidir.

1.3.2. Anne-baba tutumları

Anne-Baba Tutumu, Ana ve babalarının gösterdikleri çeşitli tavırların çocuklar tarafından algılanış tarzlarının toplamı. Anne ve babaların çocuk yetiştirirken kullandıkları davranış tarzlarının tamamıdır (Akbaba, 1988).

Ebeveynin ve ailedeki diğer kişilerin çocukla olan iletişimi, çocuğun aile ortamındaki konumunu belirler. Aile, çocuğun ilk sosyal yaşantılarını kazandığı yerdir. Aile, çocuğun alması gereken algı nesnelere düzeyine göre vermekte, onlar üzerinde tartışıp neticeyi değerlendirmektedir (Yavuzer, 1993). Ailedeki tutumlar, genellikle ebeveyn tutumları, ailedeki bireylerin öz benlik ifadesinin oluşmasında ve devam etmesinde kilit görevi görür. Sevgi ve neşe içinde ortaya konulan, emniyetli ve eşitlikçi aile içinde büyüyen çocukların pozitif öz benlik geliştirdikleri; ilgisiz, güven vermeyen, soğuk aile içinde büyüyen çocukların negatif öz benlik geliştirdikleri gözlenmiştir (Kulaksızoğlu (2003),Yıldırım (2006), Akt: Kutlu ve Adana, 2008).Ebeveynlerin kendi inanç ve değerlerine göre oluşan farklı tutumları bulunmaktadır. Ebeveyn tutumları hoşgörü, sevgi, ve koşulsuz kabullenmeyi kapsayan “Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu” ve sevginin verilmediği hoşgörünün olmadığı, kabullenmeyen içine alan “Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-

Baba Tutumu” ve “Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu” olmak üzere üç genel başlıkta toplanabilir.

Otoriter ebeveynler, çocuklarına olan sevgi ve ilgilerini istenilen davranışı şart olarak öne sürerek gösterirler. Sevgiyi bir pekiştirici olarak kullanır. Beklenen davranışlar genellikle daha üst otoritelerce belirlenmiş gelenek ve normlara uyumlu davranışlardır (Akt: Herken ve Özkan, 1996).

Ekşi (1990), ebeveynlerin öncelikli sorumluluğunun çocuğun bakımını yapmak ve onu güven içinde yaşatmak olduğunu düşünürken, diğer sorumlulukları şu şekilde belirtmişlerdir; Çocuğun davranışını kontrol etme, yön verme, onu yüreklendirme, çocuğun sağlıklı bir yetişkin olabilmesi için duygusal ihtiyaçlarını giderme, toplumsal ihtiyaçlara yönelik olarak toplumsal davranışına biçimlendirme, bilgi sağlama ve beceri edinebilmeyi öğretme, çocukların entelektüel ihtiyaçlarını gidermedir. Bütün bu sorumluluklar yapılırken bu ihtiyaçların oranının çocuktan çocuğa değişiklik gösterebileceğini göz ardı etmemek gerektiği de belirtilmiştir.

Demokratik ve eşitlikçi bir ailede büyüyen ergenler daha kendine daha çok güvenirlere ve daha dışa dönük olmaktadır. Kendisiyle fazlaca ilgilenilen, çok pasif bırakılan, kas gücü olarak daha az gelişmiş ve sosyal ilişkilerinde daha içekapanık olabilir (Kulaksızoğlu, 1998).

1.3.2.1.Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu

Ebeveyn davranışları çocuğun kişilik özelliğini biçimlendirmede, onu doğruya veya yanlışla yönlendirmede önem arz eden bir unsurdur (Kulaksızoğlu,1998).Çocukları açısından eşitlikçi bir tutum sergileyen ebeveynlerin, onların hal ve hareketlerini daha etkili bir biçimde yönlendirdiği sonucuna varılabilir. Bu davranış biçimine sahip ebeveynler, çocuklarını ayrı birer birey olarak kabullenip onlara değer atfetmekte ve bağımsız birer kişilik özelliği oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. Bu davranışı sergileyen anne babalar çocuklarına birey olarak saygı gösterip, çocuğun gelişimine mahsus, özgün davranış özellikleri geliştireceğini bilir ve bu basamakları takip eder, onları dikkate alarak hareket eder. Her çocuğun karakterini kendine mahsus, özel ve tek olarak benimser, aile dahilinde onun bağımsız biçimde kendini geliştirmesine, yeteneklerini üstün bir seviyede gerçekleştirmesine ve kendi kişiliğini

oluşturmasına izin verip yardımlar sağlar. Çocuk açısından barınma, yeme içme, güvenlik gibi ana ihtiyaçlarını gidermekle beraber ona “sevgi”sini hissettirir. Bu sevgi gerçekten karşılıksızdır. Çocuk bu özelliği taşıyan bir ailede ebeveynlerin ilgi, sevgi ve desteğini daima yanında hissedeceğini bilir. Sevgi bir yaptırım aracı olmaksızın karşılıksız ifade edilir. Çocuğa aile ortamında eşit haklar verilmiştir. Düşüncelerini açık olarak sunması desteklenir ve bu açıdan cesaretli olması sağlanır. Eşitlikçi davranış sergileyen ebeveynler çocuklarına daha arkadaşça davranışlarda bulunur, onlarla ortak paylaşımlarda bulunur, değer verdiklerini açık olarak ifade ederler. Bu tür anne babalar kesin kurallar koymaktansa esnek davranmayı daha çok tercih ederler.

Anne-babaların çocuklarına karşı davranışları en çok en çok ilgili oldukları alanı oluşturur. Anne-babanın olumlu davranışları çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesine katkıda bulunurken; olumsuz, yıkıcı, sert, davranışlar çocukta sağlıksız bir kişilik oluşturur. Çocuğun benlik saygısına katkıda bulunan anne babaya ait pek çok faktör bulunmaktadır. Anne-baba-çocuk ilişkileri, çocuğun içinde doğup büyüdüğü aile ortamı, anne ve babanın kendi arasındaki ilişkiler, çocuğun ebeveynin beklentilerini karşılayabilen durumda olup olmaması, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun kişisel özellikleri, cinsiyeti, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve kültürel özellikler gibi pek çok etken bu konuda etkilidir (Uzuner, 2003; s.45-46). Örneğin, demokratik yapılı, kabul edici ailelerde yetişen çocuklar arkadaş ilişkilerinde daha girişken, daha etkin, daha yaratıcı fikirler ileri sürebilen, rahatça kendini ifade edebilen çocuklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak katı ve denetleyici ailelerde, olumsuz ve tutarsız eğitim yöntemleriyle büyüyen çocuklarda, kendini kabul ettirme yöntemi olarak saldırganlık sık karşımıza çıkmakta ve bu tip çocuklar kendilerini uyumlu şekilde ifade etmekte güçlük çekmektedirler (Yavuzer,1990).

Eşitlikçi ve demokratik tutum gösteren ailelerde sevgi koşulsuz olarak verilir. Demokratik ve eşitlikçi aile sevgiyi“kendi istediği gibi davranmak” koşuluna bağlayarak, istedik şekilde davranmadığında çocuğu sevgiden mahrum bırakmaz. Eleştiri çocuğa değil, istenmeyen davranışa yöneliktir. Disipline etmek için çocuklardan esirgenen sevgi, onları yanlış davranışlara sürükleyebilir. Kendileri için değil sadece sevgi görebilmek için yapılan davranışlar amacına ulaşmaz. Demokratik tutumu benimseyen ailelerde ise; hoşgörülü davranma ve sevgisini göstermeyi en

temel davranışlar olarak benimsemişlerdir. Aile içerisinde sevgiyi göstermek gizliden gizliye ya da çekinerek yapılmaz, alenen sergilenir.

Bu nedenle yetiştirilen çocukların kendilerine olan güven duyguları gelişir, düşüncelerini her ortamda rahatça ifade edebilirler, yeni ortamlara girerken sosyal anlamda güçlük çekmezler ve sorumluluk almaktan da rahatsızlık duymazlar. Sorumluluk aldıkça kendilerine olan güvenleri artar. Hem kendilerine hem de diğer insanlara karşı saygılı olurlar, sürekli kendini geliştirmeye çalışan, yaratıcı, üretken ve çalışmaya azimli kişiler olarak yetişirler. Bu tutum içinde yetişen çocuklar genellikle; kendine güvenen, atılgan, kendine saygıları yüksek, sosyal açıdan yeterli, diğer insanların gereksinimlerine duyarlı, özgüven sahibi çocuklardır (Demiriz ve Öğretir, 2007; Bacanlı, 2002).

Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda da benzer problemlere yanıtlar aranmıştır (Aksoy ve Dilek, 2013).

Kendini gerçekleştirmenin anne baba tutumları ile ilişkisini araştırmak için yapılan bir çalışmada; demokratik ortamda yetişen çocukların benlik saygılarının ilgisiz ortamda yetişen çocuklara göre daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Bu sonuçlara göre demokratik anne baba tutumunun çocukların gelişimi açısından en uygun ortam olduğu kanısına varılmıştır (Kuzgun, 1972).

1.3.2.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne – Baba Tutumu

Çok yoğun korumacı bir tutum ortamında yetişen çocuklara, aile içerisinde sürekli korunmaya ihtiyaçları varmış gibi ilgi gösterilir. Bu tür bir aile ortamında ebeveynler müdahale edicidirler. Çocuk ergenlik aşamasına geçmiş olsa bile, ona kendi istediği kararları verebilmesi için gerekli ortam oluşturulmaz. Böyle bir ailede çocuğun isteklerine karşın çocuk adına birtakım kararlara varılır ve ebeveynlerin bunu yapmaya hakları olduğu iddia edilir. Böyle davranış sergileyen ailelere göre ebeveynler, çocuğa bütün fedakarlıkları yapmalı ve çocuk da onların bu davranışlarına şükran duymak mecburiyetindedir. Bu davranış biçimiyle yetişen çocukların yeteri kadar atılgan olamadıkları, özgür davranış gerçekleştiremedikleri, ilerleyen dönemlerde bile kendilerini koruyup kollayacak birilerine ihtiyaç duydukları vurgulanmaktadır. Aşırı koruyucu bir davranış biçimi ortamında büyüyen

çocukların olgunlaşma süreçlerinde güçlükler yaşanmaktadır. Kendisine olgun bir birey gibi yaklaşılan ergen bireyler yetişkin davranışlarını daha çok sergilemektedirler (Blair ve Jones, 1964: 10Akt: Kulaksızoğlu,1998). Üzerlerine aşırı titrenen, korunup kollanan çocukların diğerlerine oranla daha az sosyalleşebildiği, kas becerileri açısından geri kalacakları ve daha düşük düzeyde aktif olarak yetişeceklerine vurgu yapılmıştır (Hurlock,1955 s:438).

Bir diğer çalışmada da ebeveynlerin yüksek düzeyde koruma davranışları göstermelerinin çocuklarda esnek düşünce yapısının gelişmesi açısından engel teşkil edeceği savunulmaktadır (Busse,1969 s:585-591). Koruyup himaye etme doğal bir ebeveynlik olgusudur, fakat bu davranışları çocuğun kendisini gerçekleştirme faaliyetlerine engel teşkil edecek şekilde “aşırı himayeci” biçimde tutum sergilemek demektir. Bu tutum içerisinde olan ebeveyn, çocuğun gelişimin aşamalarına has özgürlükleri edinmesine engel olacak biçimde ona neleri ve nasıl yapması gerektiği açısından diktelerdi bulunur. Onun çalışkan, başarılı ve ebeveynlerine bağlı olmasını arzu eder. Bu yoğun korumacı ve müdahaleci davranış biçimi bebeklik döneminin başlarından itibaren ileriki yaşlara değin sürebilir. Bu biçimde yetişen çocuklar sürekli olarak bir yetişkin tarafından koruma ve kollanmayı isteyen, kendine güvenleri düşük, girişimde bulunmakta zorluk çeken, sorumluluk almaya istekli olmayan, kendi yapması gereken işleri başka birilerinin yapmasını arzulayan sönük kişilikler gösteren bireyler olabilmektedir. Böyle yetiştirilen çocukların korkak ve güvensiz olmaları ihtimali de yüksektir. Özgüven açısından eksik oldukları için daima başkalarının koruma ve himayesine ihtiyaç duyarlar. Ergenlik döneminde ebeveynlerden duygusal açıdan ayrılma, onların gösterecek olduğu sevgi ve desteğe daha düşük oranda ihtiyaç duyma, ergenin daha az özgür ve kendisine yetecek duruma gelebilmesi için hazırlık dönemi niteliği taşımaktadır. Bu süreç içerisinde aile içi ilişki olgusu artma eğilimi gösterir. Ebeveynlerin genç bireyin duygusal açıdan kendine yeterli duruma erişebilmesi ve “bireyleşebilmesi” için gerekli tutumlar içinde davranması beklenir (Canat, 1985).

Ebeveynlerin çocuğa benlik imgesini tanımlama imkanını tanımaması, onun ebeveynin arzu ettiği yönde bağımlı bir birey olması, psikolojik olgunlaşmasına engel olur (Yavuzer,1986). Aşırı koruyucu bir davranışla büyütülen çocuklara, aile içinde devamlı korumaya ihtiyacı varmış gibi davranılır. Bu tür ailede ebeveyn

müdahalecidir. Çocuk ergenlik dönemini atlatsa da, ona kişisel isteklerini gidermesi kendisi vermesi için gereken yapı temin edilmez. Ebeveynler ara sıra çocuğun ihtiyaçları olsa da, çocuğu dikkate almadan çoğu kararları alır ve ebeveynin buna hakkı olduğu düşünülür. Bu tür tutum içinde olan aileye göre ebeveynler, çocuğu için bütün fedakarlığı yapmalıdır ve çocuğun da bu konuda minnet duyması gerekir. Bu tür tutumları benimsemiş ailelerde yetişen çocukların bağımsız davranma becerilerinde eksiklik, yeteri kadar girişimci olmama, ileriki yaşlarda bile bir korumacıya ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Aşırı korumacı bir tutum içinde yetişen çocukların yetişkinliğe geçişinde zorluklar yaşamaktadır. Kendisine yetişkin gibi davranılan ergenler daha çok yetişkin davranışları göstermektedir (Akt; Kulaksızoğlu; Blair ve Jones,1964:10). Aşırı korumacı ailelerde yetişen çocukların, gerek sosyal ilişkiler gerekse fiziksel aktivite yönünden yetersiz ve kas becerilerinden yoksun olarak yetişecekleri belirtilmiştir. Başka bir araştırmada da ebeveynin aşırı koruyucu ve kontrollü tutumlarının çocuklarda esnek düşüncenin gelişmesini engelleyeceği düşünülmektedir (Akt; Yavuzer; Busse,1969:585-591). Ayrıca aşırı himayeci bir tutumla yetişen çocuklarda sosyal anlamda da kaygı durumları yaşanabilir. Sosyal kaygı ise; (fobi) yabancı kişilerle karşılaşma veya başkalarının bakışlarının kendisine odaklanabileceği, toplumsal bir eylemden duyulan belirgin ve devamlı bir korku durumudur (DSM-III-R, 1989).

Koruma altına alma uyumlu bir ebeveyn davranışıdır; ancak himaye ve koruma davranışının çocuğun kendi gerçekleştireceği faaliyetleri engelleyecek şekilde yaygınlaştırılması “aşırı himayeci” tutum olarak değerlendirilir. Bu tutumu gösteren ebeveyn, çocuğun gelişimine özgü davranışları kazanmasını set koyacak şekilde ona nasıl davranması, neleri nasıl yapması gerektiğini emreder. Çocuğunun çalışkan, itaatkar ve anne babasına bağlı/bağımlı olmasını ister. Bu aşırı koruma ve müdahaleci davranış bebekliğin başlangıcından yetişkin yaşlara kadar sürebilir. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar devamlı olarak bir otoritenin korumasına ihtiyaç duyan, özgüvenleri zayıf, girişimci olamayan, sorumluluk almaktan çekinen, kendi sorumluluklarının gereklerini başkalarından bekleyen, zayıf ve etkisiz kişilikler ile kendini gösteren bireyler olabilirler. Ergenlik dönemi gencin anne babadan duygusal olarak ayrılıp, daha bağımsız ve kendine yeterli bir hale gelerek “bireyleşebilmesi” için uygun davranışları edinmesi beklenen bir dönemdir (Akt; Yavuzer; Canat,1985).

1.3.2.3. Aşırı Otoriter Ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu

Çocuk yetiştirme tutumu konusunda yaygın inanışlardan biri de anne babaların çocukları denetlemek ve yönetmek amacıyla otorite kullanımının gerekli olduğu inancıdır. Anne babaların çok azı bu inancı sorgular. Çoğu anne baba otorite kullanımında kendilerini haklı bulur ve bunun çocuklarının yararına olacağını düşünür (Gordon, 2003).

Bu tutumda, anne-babanın çocuğa karşı gösterdiği baskı hakimdir. Anne- baba için otoriteye itaat etmek esastır. Otoriter olan anne-baba, çocuğun davranışlarını yargılayarak, şekil verip kontrol etmeye çalışır. Aileler düşünce ve değerleri zorla benimsetirken, çocuklarının kendilerinden uzaklaşacağını farkında olmazlar(Baltaş, 1994). Çocuğu sözel olarak cesaretlendirmek yerine, kendilerinin sözlerinin kabul edilmesi gerektiğine inandırılır. Eğer ki çocuk farklı davranırsa, aile tarafından dışlanacağını ve ceza alacağını korkusuyla ailesine boyun eğmek zorunda kalır. Bu tür ailelerde yetişen çocukların duygu ve düşünceleri daha fazla bastırılır öfke ve kızgınlık duyguları alenen belli edilmez. İstenmeyen davranışları fiziksel olarak şiddetle cezalandırılır. Ergenin bu şekilde cezalandırılması, kızgınlık ve öfkenin bastırılması, ergende pasif saldırganlık yaratır. Bu davranışları ve saldırgan duyguları kendilerinden daha zayıf ve silik olarak gördükleri kişilere yöneltebilirler. Ailede tüm fertler arasında, kuvvetliden kuvvetsiz ve büyükten küçüğe çoğu kişi tarafından uygulanır, herkeste öfke duyguları hakim olur. Emredici olan bireyler, keskin ifadelerle konuşur (Kulaksızoğlu,1998).

Bu tutumda, anne ya da babadan birisi, ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk; uslu, istedik şekilde davranan, sessiz, dikkatli kibar ve dürüst ve olmasına karşılık çekingen, küskün, aşırı hassas, silik, başkalarının etkisinde kolay kalabilen bir yapıya sahip olabilir (Yavuzer, 1986).

Otorite kullanımına fazlaca başvuran bireyler, olay ve olguları iki uç kategoride görme ve değerlendirme eğilimindedirler: Acı-tatlı, beyaz-siyah az-çok gibi. Bu tarz düşünce yapısı, otoriter kişiyi çevresine yabancılaştırır, ancak kendisi gibi düşünen insanlara değer verir, onlarla iletişim kurabilir (Danesh, 1978:479;Akt: Kulaksızoğlu, 1998). Anne babaların güce dayanan otoriteleri çocukları uzaklaştırır, döverek yetiştirilen çocuklar yetişkin olduklarında da sorunlarını kavga, geçimsizlik ve güce dayanarak çözüme yoluna giderler. Ayrıca sorunları çözmek için güç kullanan anne babalar, çocuklar büyüdükçe gücün dozunu arttırmak zorunda kalabilirler. Güce ve zorlamaya dayanan eğitim ise çocuklarda bağımlılık geliştirir ve olgunlaşmamış bireyler yetişir (Baltaş, 1994).

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma; 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında İstanbul İlinin Başakşehir İlçesindeki farklı türdeki üç lisede öğrenim gören son sınıf öğrencilerden seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş 170 kız ve 127 erkek olmak üzere toplam 297 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırma sonuçları, bu sınırlılık içinde ele alınıp yorumlanacaktır.

Bu araştırma sonuçları; Offer Benlik İmgesi Envanteri ile Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Yapılan araştırmada kullanılmış olan veri toplama araçlarının ölçülmesi istenen özellikleri doğru olarak ölçtüğü varsayılmıştır. Örneklem grubunun kendilerine yöneltilen Offer Benlik İmgesi Ölçeği, Anne-Baba Tutumu Envanteri ve demografik bilgilerinin doğru, yansız, içten ve samimi cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 12.sınıf (lise son) sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun benlik saygısına etkisi, benlik saygısının alt boyutlarıyla (aile ilişkileri, dürtü kontrolü, cinsel tutumlar, bireysel değerler, baskı gücü, duygusal düzey, çevre uyumu, sosyal ilişkiler, ruh sağlığı, beden imgesi, meslek ve eğitim) olan ilişkisini araştırmak ve öğrencilerin cinsiyetine, okul, yaş türüne anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

BENLİK – BENLİK SAYGISI – ANNE BABA TUTUMLARI İLE İLGİLİ KURAMSAL TEMEL VE ARAŞTIRMALAR

Benlik kavramı farklı kuramcılar tarafından ele alınmış ve benlik yerine kullanılabilen farklı ifadeler önerilmiştir. Sherif ve Cantril (1947) “ego”; Allport (1955), Proprium ve Ericson (1956) “kimlik” kavramlarını benliğin yerine kullanmışlardır (Akt: Aktaş, 2001).

A. Adler’in Bireysel Psikoloji kuramında yaratıcı benlik kavramından söz edilmiştir. Kurama göre benlik sürekli olarak bireye doyum sağlayacak yaşantıları arar. Eğer bunları dış dünyada bulamazsa yaratmaya çalışır (Geçtan, 1992).

Freud’un yapısal kuramına göre kişilik kendisini oluşturan üç temel yapının sürekli etkileşimi ile oluşur.

1-İlkel Ben: Haz ilkesine yönelik işler, hemen doyurulmak istenen dürtülerin cinsellik ve saldırganlığın kaynağıdır.

2-Ben: Gerçeklik prensibi ile işler. Bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresince nasıl tanındığı konularındaki bilinçli bölümüdür.

3-Üstben: Toplumsal değer yargılarından oluşan ideal benlik ve vicdan olarak iki bölümden oluşan olan değerler sistemidir (Köknel, 1989: 4). Çocuk bu sistemin ilk temsilcileri olarak anne baba ve aile değerleri ile karşılaşır. Daha sonra sosyalleşme ile arkadaş ve çevre değerleri ile sistem pekişir.

Sullivan'a (1953) göre benlik sistemi toplumun mantıkdışı yönlerinin bir ürünüdür. Sullivan bunu benlik ya da benlik sistemi olarak adlandırır. Anksiyeteyi azaltmak ya da ondan kurtulmak amacıyla koruyucu önlemler alır ve davranışlarını denetler. Bu koruyucu önlemler bazı davranış biçimlerini onaylayan (iyi-ben), bazı davranış biçimlerini yasaklayan (kötü-ben) benlik sistemini oluşturur. (Geçtan, 1990).

Benlik kavramı C.Rogers 'ın Benlik Kuramı'nın temelini oluşturur. Bu kurama göre birey, evrende kendini merkez alır. Herkesi aynı şekilde etkileyen kesin gerçekler yoktur. Herkesin kendine özgü gerçeklik algıları vardır. Bireylerin davranışı çevrelerini algılayışlarına göre şekillenir. Birey için gerçek çevre algıladığı çevredir. Herkes için gerçek "kendine özgüdür"(Hjelle-Zeigler 'den,1981:406; Akt: Kulaksızoğlu,1990)

EricFromm, bireyselleşme sürecinin giderek artmasıyla ortaya çıkan benlik yapısının sınırlarının önemli ölçüde, toplumun sağladığı koşullar doğrultusunda geliştiğini ifade eder. O'na göre baskıcı, engelleyici ve otoriter tutumlar, bireyin benliğini yeterince geliştirmesini engellemektedir. Güçlü bir benlik duygusu geliştiremeyen birey ise çaresiz ve yalnız kalmaktadır (Geçtan, 2005).

Adler aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna geçiş olarak benlik saygısını görmektedir. Benlik saygısı gelişiminde ve farklılaşmasında çeşitli hastalıklar, organ eksikliği, bireyin aile içindeki durumu, doğum sırası ve sosyal ilişkilerde reddedilme gibi yaşıntılar önemli rol oynamaktadır (Eşer, 2005).

Düşük benlik saygısına sahip olan bireyler ise; kendilerine güven duymazlar, farklı düşünceler ileri sürmekten endişe duyarlar ve sosyal grupların gölgesinde kalmayı seçerler. Bu kişiler, sosyal ilişkilerini gittikçe kısıtlar ve yakın ilişkilerden izole hale gelirler (Akt. Torucu, 1990). Bandura' ya göre de benlik saygısı (1994), kişinin belli bir faaliyeti göstermek için gerekli etkinlikleri başarılı bir şekilde organize etme ve bunu gerçekleştirme kapasitesi ile ilgili olarak, kendine ilişkin yargılarıdır. Bandura bu yargıların öz yeterlik kavramı ile ilişkili olduğunu düşünmektedir.

Kendisi hakkında olumsuz değerlendirmelere sahip olan ergen, sıkılgan ve utangaç davranışlara yönelir. İdeal benliklerine ulaşamayan bu gençler kendilerini daima yetersiz hissederler. Kendilerini oldukları gibi kabul eden, kendileriyle ilgili olumlu

görüşler taşıyan bireyler ise amaçlarını ideal benlikleriyle bütünleştirebilirler (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı,2004).

2.1. Benlik Tanımları

Benlik, ergenin kim olduğu konusundaki düşüncelerinin ve kendi hakkındaki değerlendirmelerinin tümüdür (Kulaksızoğlu,1998).

Benlik, kişiye ilişkin tüm farklılık ve yeteneklerin kompleks birlikteliği olup, benlik kavramı; kişinin kendisiyle ilgili algı, düşünce ve duygularını analizleyerek bütünleştirdiği, sosyal etkileşimlerin karışısıyla şekillendirip kendine yönelik olarak vardığı sonuçlar şeklinde tanımlanabilir. Yani benlik kavramı, kişinin benliğine ilişkin tüm algılarıdır (Budak,2000).

Kişi, kendisi hakkındaki bilinçli fikirlerini, başkalarının kendisi hakkındaki fikirleriyle yoğurarak benliğini oluşturur (Hançerlioğlu,1997).

Her insanın sahip olmak istediği bir benlik kavramı vardır ki bu, ideal benlik olarak tanımlanır. Kişi, ideal benlik kavramı olarak ifade edilen hedefe ulaşmak için çabalar. İdeal ben 'e yaklaştıkça mutlu olur. Kimi zaman bu ben, ulaşılması çok zor olan bir özlem olarak kalır. İdeal benliğin gerçeğe uyuşmadığı durumlarda kişi bunalıma düşer. Ruh sağlığı yerinde olan kimse, oluşturduğu ideal benlik kavramını, kendi benlik kavramına yaklaştırıp az çok uygun davranabilen kimsedir (Yörükoğlu, 2000).

Rogers ' a göre benliğin iki alt sistemi vardır: benlik kavramı ve ideal benliktir. Benlik, kişinin varlığına ve deneyimlerine ilişkin farkındalık içinde algılanmış bütün yönlerini kapsar. Benlik kavramı kişinin organizmasıyla aynı anlama gelmemektedir. Birey, gerçek benliğin bazı yönlerini benlik kavramıyla tutarlı ve uyum içinde olmadığından dolayı reddedip bilinçli bir şekilde algılamayabilir. Bu nedenle insanlar, ilk kez benlik kavramı oluşturdukları zaman benlik kavramlarıyla tutarsız olan deneyimlerini inkar ederler ya da çarpıtılmış olarak kabul ederler. İdeal benlik ise, kişinin kendisinde görmeyi arzuladığı biçimdeki algılayışıdır. İdeal benlik, insanların sahip olmayı arzuladıkları, çoğunlukla olumlu olan özellikleri içerir. Kişinin ideal benliği ve benlik kavramı arasında çok fazla fark olması uyumsuzluk ve sağlıklı kişiliğin belirtisidir (İnanç ve Yerlikaya, 2008).

2.2.Benlik Saygısı Kavramı

Benlik saygısı bireyin kendisi ile ilgili değerlendirmeleridir. Bireyin kendisini önemli, yeterli, değerli ve başarılı bulup bulmadığı gibi inançlarını ve fikirlerini kapsadığı gibi, kendisini kabul edip etmeme gibi tutumlarını da ifade eder (Coopersmith, 1967 Akt: Sarıçam, 2011). Beğenilen ve benimsenen benlik kavramı benlik saygısını oluşturur. Benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirmesi sonunda ulaştığı, benlik kavramını onaylamasından doğan bir beğeni durumudur. Başka bir deyişle, benlik saygısı, bireyin kendinden memnun olma halidir.

“Benlik saygısı,kişinin ‘ne olduğu’ ile ‘olmak istediği’ arasındaki farkı işaret eder” (Yavuzer, 2000). Rogers ‘a (1959) göre benlik, bireyin kendisinin farkında olduğu algılamalarının örgütlenmiş bir biçimidir. Bireyin benliği, onun kendisiyle ilgili düşünceleri ve algılarının bütünüdür.

Rogers tarafından benlik saygısı kavramına yer verilmemiştir; fakat benzer anlamlara gelen kendini kabullenme gibi kavramlara yer vermiştir (Akça, 2012). Benlik saygısı kavramı, kişinin benliğini kabiliyetli, değerli olarak algılayış derecesidir. Bireyin kendisini pozitif olarak yani olumlu değerlendirmeleri de benlik saygısı yüksek bireyler oluşturur. Tam tersi bireyin kendisini negatif olarak algılayıp olumsuz değerlendirmelerde bulunması ise düşük benlik saygısının oluşmasına neden olur. Düşük benlik saygılı bireyler kendine güvenmeyen bireylerdir (Temel, Aksoy, 2001 Akt: Dilek, 2007).

2.3.Benlik Saygısının Gelişimi

Cottons ‘a (1985) göre benlik saygısının gelişmesinde üç ana kaynak bulunmaktadır.

Bu kaynaklar;

1. Başkalarının saygısı
2. Yeterlik
3. Bireyin bu kaynakları kendi adına kullanabilmesidir (Özkan, 1994 Akt: Merter, 2013).

Coopersmith 'e (1991) göre benlik saygısı, bireyin kendine yönelik değerlendirmeleri ve bu değerlendirmelerinin sürekliliği, kabul görme ve görmemeye ait anlamlandırmalar, bireyin kendisini ne kadar önemli ve değerli bulduğuna dair inancıdır. Kişinin daha üst basamaklarda şartsız şekilde kendine saygı göstermesi veya kendini kabullenmesi, bunu anlatabilme biçimleridir (Sarıçam, 2011; Akt: Merter, 2013).

Benlik saygısı literatürde en fazla incelenen değişkenlerden biridir. Kavrama ilişkin farklı tanımlar bulunmaktadır. Benlik saygısı ile ilgili tanımlardan bazıları kişinin duygularını temel alırken, bazıları kendi beceri ve yetenekleri konusundaki düşüncelerini vurgulamaktadırlar (Brown, 1998). Örneğin bir tanımda benlik saygısı, kendimizi değerli hissetme ve algılama sonucu oluşan memnuniyet derecesi olarak ifade edilmiştir (Cevher ve Buluş, 2007). Başka bir tanım ise, benlik saygısını, benliğin duygusal yanı olarak vurgulamaktadır (Güler ve Şahin, 2006). Benlik saygısı, kişinin gerçeklik durumlarına bakış açısıdır. Benliğini kavrayış biçimidir. Benliğimizden memnuniyetimiz sonucunda hissettiklerimizdir. Kendimizle ilgili görüşlerimizdir.

Benlik saygısı bireyin kendi hakkındaki düşünce ve duygularını yansıtır (Aslan, 2006). Bir anlamda birey kendini değerlendirirken, benlik kavramını ne kadar onayladığını gösteren, bir öz beğeni durumudur. Benlik saygısı, kişinin algıladığı benlik imgesi ile ideal benlik algısı arasındaki farkın sonucudur. Bireyin ortaya çıkan bu farkı nasıl değerlendirdiği ve duygusal olarak bundan nasıl etkilendiği önemlidir. Benlik saygısı kavramı ruh sağlığı üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Bu olumlu etki bireyin kendisini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevmeye layık bulması ile gözlenir. Bu olumlu algılarla kendini olduğu gibi kabul eden birey kendine güven duyabilir. (Güler ve Şahin, 2006). 'Kendini kabul' ruh sağlığı ve uyum açısından olmazsa olmaz bir kuraldır. Kendine saygısı olan birey, kendini kabullenmiş bireydir. Ulaşılmaya çalışılan benlik algısı (ideal benlik) ile kendini şu an nasıl gördüğünü ifade eden benlik algısı arasında fark olması normal bir durumdur ve bu doğal kabul edilmelidir (Cevher ve Buluş, 2007).

Benlik saygısı konusunda yapılan çalışmalarda, genellikle benlik saygısı düşük ve yüksek olan bireyler çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmıştır. Bu konudaki

çalışmalar göstermiştir ki, yüksek benlik saygısı olumlu, düşük benlik saygısı olumsuz sonuçlarla ilişkili olmaktadır. Benlik saygısı yüksek bireylerin, kendileri hakkında olumlu algılara sahip, kendilerini saygı ve kabul görmeye değer bulan, yaratıcı, deneyimlerini paylaşmaya istekli ve yeni durumlarla karşılaşılabile cesaretine sahip bireyler olduğu görülmektedir. Benlik saygısı yüksek birey, kendini değerli hisseder ve yaşama dair sorunlarla başa çıkabilme inancına sahiptir. Kendisine ve yeteneklerine olumlu ve gerçekçi bir yaklaşımla bakmaktadır. Benlik saygısı yüksek bireylerin, durum kötü gittiğinde de, kendi hatalarını kabullenip kendini değerli hissetmeye devam ederek ve stres yaratan durumlarla daha kolay başa çıktıkları bilinmektedir (Aslan, 2006; Cevher ve Buluş, 2007).

Benlik saygısı düşük bireylerin, kendileri hakkındaki beklenti ve algıları gerçekçi değildir. Çocukluk yıllarında sürekli karşılaştıkları olumsuz değerlendirmeler nedeniyle yeteneklerinden şüphe duyarlar. Kendilerini acımasızca eleştirirler ve insanların kendi değerleri hakkındaki görüşlerinden oldukça fazla etkilenirler (Aslan, 2006). Düşük benlik saygısının bireyin sosyal yaşamında uyum ve davranış bozukluklarına neden olarak, sosyal kişisel uyumunu bozduğu belirtilmektedir (Akt; Karahan, Sardoğan, Ersanlı, Kaya ve Kumcağız, 2004). Düşük benlik saygılı bireyler, ilgi eksikliği nedeniyle ve sorumluluklarını yerine getirmede güçlük yaşamaktadırlar. Çocukluk yaşantıları boyunca görevlerini yerine getirdiklerinde aşağılandıkları, takdir edilmedikleri ya da küçük düşürüldükleri için, kendilerinde mevcut olan yeteneklerini kaybetmiş olabilirler. Bu yeteneklerinin farkına varamayabilirler. Benlik saygıları düşük bireylerin, sosyal etkilere daha dayanıksız olma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Cevher ve Buluş,2007). Sosyal ortamlara karşı alışkanlığını kazanamamış olmalarından dolayı yabancılaşma yaşayabilirler. Kendilerini ifade etmekte güçlük çekebilirler. Bu nedenle sosyal ortamdan uzak kalmayı isteyebilirler. Benlik saygısı düzeyini etkileyen faktörleri inceleyen yaklaşımlarda, çoğunlukla sosyal öğrenme üzerinde durulmaktadır. Bireylerin kendilerine değer vermeyle ilgili gelişimlerini etkileyen faktörler gelişimin ilk yıllarından başlayarak değerlendirilmektedir. Kabul görme ihtiyacı, diğer insanların kendisini nasıl değerlendirdiğine dair algı ve izlenimler, kendisine nasıl geri bildirim verildiği bunlardan bazılarıdır (Bednar, Wells ve Peterson, 1992; Akt., Cevher ve Buluş, 2007). Baumeister, Champbell, Krueger ve Vohls (2003) çalışmalarında

düşük ve yüksek benlik saygısı birçok değişken temelinde karşılaştırılmış, ancak yüksek ve düşük benlik saygılı bireyler arasındaki dramatik farklılıklar bulunmamıştır. Bu çalışma yüksek benlik saygısının avantajlarını ve düşük benlik saygısının dezavantajlarını ortaya koyan pek çok çalışmadan farklı bir sonuç ortaya koymuştur.

Benlik saygısının gelişiminde bireye gösterilen kabul, ilgi, sevgi derecesi çok önemlidir. Çocuklarıyla daha yakın ilişkiler kurarak daha fazla sevgi gösteren annelerin çocukları daha yüksek benlik saygısı geliştirmektedir. Çocuğun temel istek ve özgürlüklerine önem vererek bu konuda sabırlı davranan ailelerin çocukları yüksek benlik saygısına sahip olmaktadır. Buna karşılık çocuklarına ayırdıkları zaman nitelikli ve yeterli olmayan, onlara rehberlik etmeyen, sevgisini göstermeyen veya koşullu veren, orantısız cezalar kullanarak çocuklarına sert ve haksız davranan ailelerin çocukları ise düşük benlik saygısına sahip bireyler olarak yetişirler (Coopersmith, 1967; Akt:Merter, 2013). Biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş olarak adlandırılan ergenlik döneminde birey bir dizi hızlı bedensel değişimle uğraşır; bedensel özelliklerini kabul etme, yaşlılarıyla olgun ilişkiler kurma, bir mesleğe, evliliğe, aile yaşamına hazırlanma gibi gelişim görevleriyle karşı karşıya kalmakta ve “ben kimim?” sorusunun cevabını bulmaya çalışmaktadır. Benlik ve benlik saygısı kavramları ise “ben kimim?” sorusuna cevap oluşturan temel kavramlardandır (Yavuzer, 2000). Ergenlik döneminde gençler, yaşlıları tarafından fikirlerini ifade etmek ve onay görmek istemekte, dolayısıyla onların ilgi, değer ve tutumlarını benimsemektedirler. Ayrıca, başkalarının düşüncelerini saygı duymayı öğrenmektedirler. Toplumca onaylanma ve kabul görme ergenin özgüvenini pekiştirmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Benlik saygısının uyumlu olarak gelişimi sosyal ve fiziki etkenlerin bireyle ilgili pozitif yorumlamalarına bağlıdır. Benlik saygısı gelişmiş olan kişiler sosyal bakımdan daha girişken, daha güvenli ve daha ataktırlar. Benlik saygısı gelişmemiş olan bireyler Rosenberg (1965) ‘e göre kalabalık gruplarda daha fazla problem ve tehlike hissettikleri, eleştiriye açık olmadıkları düşüncesindedir. Ayrıca düşük benlik algısı eleştirilme korkusu ve sosyal fobiyi de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte benlik saygısı düşük olan bireyler çevreye uyum sağlamada; doğal olarak

iletişimde aksaklıklar ve bazı psikolojik sorunlar yaşayabilmektedirler. Nitekim psikolojik sorunlar yaşayan bireylerin büyük bir çoğunluğuna düşük benlik saygısı eşlik etmektedir. Beck (1967), benlik saygısının düşük olmasının depresyonun farklılaştırıcı özelliklerinden biri olduğunu görüşündedir. Fennell (1997)'e göre düşük benlik saygısı depresyonun temel unsurudur (Beck ve Fennell; Akt; Yıldız, 2012).

Baumeister, Tice ve Hutton'a (1989) göre ise benlik saygısı yüksek olan bireyler özel ve genel benlik imajını geliştirmeye daha fazla motive olarak, kabul edilebilir gibi görünme isteği yaşarken; benlik saygısı düşük olan bireyler belirsiz olan benlik imajlarını korumaya çalışmaktadırlar. Her iki grup da yeterli biri gibi görünmeye ve başarısızlıktan kaçınma çabası içindedirler.

Araştırmalar öz-yeterlik algısı güçlendikçe gösterilen çaba, ısrar ve azim de artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Öz-yeterlik; bireyin farklı durumlarla baş etme, belli bir etkinliği başarma yeteneğine, kapasitesine ilişkin kendini algılayışıdır, kendi yargısıdır (Senemoğlu, 1998). Başka bir tanıma göre öz-yeterlik, insanların kendi kapasitelerini nasıl algıladıkları ve kendilerine nasıl güven geliştirdiklerini anlamada önemli bir faktördür (Nasta, 2007; Akt. Telef, 2011).

2.4. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

Benlik saygısının duygusal, mantıksal, sosyal ve dolaylı olarak da fiziksel unsurları vardır. Kendini önemli görme, kabiliyetlerini, birikimlerini gösterebilme, başarıları ile gurur duyabilme, sosyal gruplarda tercih edilir olma, onay görme, saygı görülen biri olma ve kendi fiziksel organlarını benimseme, benlik saygısının pozitif ya da negatif yönde ilerlemesinde başta olan faktörlerdir (Özkan,1994). İnsanların saygısı, pozitif duygusal etkileşimi, bireyde kendini saygı duyabilmeyi geliştirir. Bu şekilde duygusal kendilik ve hakimiyet meydana gelmeye başlar. Hayat yeni gelmiş bir bebeğin kendi içinde ve dışında pozitif iletişimlerle kendine olan güveni gelişir. Benlik saygısının gelişmesi, anne veya anne görevini üstlenmiş kimsenin bebeğe verdiği sevgi ve aralarında buna bağlı olarak gelişen bağıllıkla ilgilidir. Pozitif benlik saygısı duygusal canlılığı, dinçliği, benliğinin ve bir etkinliği kendisinin yapmasının kendine haz vermesini temsil eder (Özkan,1994).

Coopersmith benlik saygısının pozitif yönde ilerlemede etkili olan dört maddeyi şu şekilde belirtmiştir:

1. Kişinin, hayatında önemli bir konuma sahip olan insanlardan gördüğü değer derecesi ve karşılığı.
2. Kişinin başarıları, ait olduğu mekan ve yetenekli olduğu durumlar.
3. Kişinin, farklı insanlar tarafından yapılan yorumlara ve eleştirilere nasıl yanıt verdiği.
4. Kişinin, diğer insanların kendisi adına belirlediği ya da kendi belirlediği amaçlara ulaşım ulaşımadığı (Merter, 2013).

Benlik saygısını belirleyen önemli unsurlardan birisi de ebeveyn tutumudur. Çocuğun karakterinin gelişmesinde, bir insan olarak büyürken ebeveynin görevi son derece önemlidir. Çocuk büyürken ebeveynlerini model alır. Ebeveynin çocukla ilgilenmesi ve sevgisini gösterebilmesi bu kimlik kazanımı döneminde belirleyicidir. Çocuk ebeveynlerinden sevgi ve güven gördüyse daha sonraki yaşamında diğer insanlara da aynı şekilde davranacaktır. Eğer ki, ailenin ilgilenmemesi ve sert eleştirilerine baş başa kalan çocuk daha sonraki yaşamında kendi inşa edeceği ailesinde de aynı tür tutumlar göstererek topluma uyum sağlayamayan kişiler büyütecektir.

2.5.Çocuğun Benlik Gelişiminde Geçirdiği Aşamalar

Benlik, kişinin kendini tanıma, keşfetme, ayrı bir varlık olduğunu anlama sürecinde bazı gelişim aşamalarından geçerek öz benlik dediğimiz bir bütünlüğe erişerek olgunlaşır. Bu aşamalar şunlardır: (Muss,1975 Akt: Sevinç, 2005)

2.5.1. Ben “bana verilenim” aşaması

Bebeklik döneminde çocuk kendi hakkında bir görüşe sahip değildir. Evrenin bir parçası olarak duyularıyla yoluyla deneyimler yaşar ve bunları izleyen duygular geliştirir. Bu duygular bilinçli olmayan ayrıştırılmamış, iyi, hoş veya hoş olmayan kötü izlenimlerdir. Eğer bebeğin temel gereksinimleri karşılanırken; örneğin, emzirme, beslenme, altını değiştirme vb. Şefkatli, sevecen bir ortam içinde yer

alıyorsa bebek olumlu duygular geliştirecektir. Bunun aksine gereksinimleri sevgiyle karşılanmıyorsa veya geciktiriliyorsa, altı uzun süre ıslak veya açıkta bırakılıyorsa, tehlikelerden korunmuyorsa, yeterli fiziksel ve duygusal ilgi görmüyorsa, huzursuz ve sevgiden yoksun olduğu için mutsuzluğunu uzun ağlama davranışlarıyla çevresine iletacaktır.

2.5.2. “Ben, istediklerimle benim” aşaması

Bebek iki yaşına girdiğinden itibaren dili geliştiği için artık kendini ifade etmeye başlar. Yürümenin gelişmesiyle birlikte gelen fiziksel bağımsızlığı sayesinde, bebeğin başkasına bağımlı olmadan kendi girişimciliği ile kazandığı deneyimleri yaşaması mümkün olur. Bu deneyimler çocuğun benlik kavramını oluşturur. Böylece çocuk ayrı bir nesnellik kazanır ve gelişen kendilik (benlik) bilinciyle çocukta anne babasının bir uzantısı olmadığı, bağımsız bir varlık olduğu düşüncesi gelişir.

Çocuğun bu bağımsızlığa adım attığı dönemde gereksinim duyduğu veya ilgi duyduğu şeyleri istemesi ve elde etmesi yakın çevresinden alacağı tepkilere bağlı olarak değişir. Bu tepkiler, çocuğun istenmeyen davranışlarına göre olumlu veya olumsuz olabilir. Çocukla yetişkin arasındaki bu etkileşimin niteliği, bebeğin benlik saygısının gelişimine temel oluşturmaktadır.

2.5.3. “Ben, olmayı hayal ettiğim kadar benim” aşaması

Erken çocukluk döneminde 4-6 yaşlar, çocuğun hayal dünyasının çok yaratıcı olduğu dönemdir. Çocuk farklı rollere girerek farklı konumlarda algıladığı kişilik özelliklerini taklit eder, onlar gibi yaşamayı, onlar gibi konuşmayı başarabilir. Süpermen, Kül Kedisi, Cadı vb. rollerine girerek anlama potansiyelini geliştirir ve benliği bu farklı rollerle beslenerek esneklik kazandırır. Hayal dünyasında yaşayan çocuk, öz benliği tam gelişmemiş olduğu için başkaları tarafından onay beklemez, kendi dünyasında özgürdür.

2.5.4. “Ben, bildiğim ve yeterli olduğum kadar benim” aşaması

İlköğretim yıllarına adım atan çocuk, artık gerçek yaşama uyum sağlamaya başlamıştır. Gelişen zekası ve sosyal becerileriyle bağımsız çalışarak neleri bildiğini ve neleri yapabildiğini göstermek ister. Başka bir deyişle yetişkinleri model alarak işlev görmeye gayret eder. Çocuğun kendi ile ilgili düşünce, algı, duygu ve

değerlendirmeleri, onun göstereceği becerilerin ne şekilde algılandığı ile doğru orantılıdır. Çocuğun gösterdiği, cesaret ve gayreti takdir edecek olursak, o da bu yolda çalışmasını devam ettirecektir (Sevinç, 2005).

2.6.Okul Çağında Benlik Saygısının Gelişimi

Çocuk okul çağına geldiğinde ailesi dışında daha geniş bir çevre içine girer. Orta çocukluk çağı olarak tanımladığımız bu dönemde (6-12 yaş) kişilik sürecini tamamlayacaktır. Bu dönemde kuracağı dostluklar, öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile ilişkileri onun mevcut benlik algısını daha karmaşık düzeyde etkileyecektir (Sevinç, 2005).

Yedi yaşından itibaren çocuğun düşünme becerileri farklılaştığı için çocuk olaylar arasında neden sonuç ilişkilerini kurmaya ve mantıksal düşünmeye başlar. Çocuk kendisine verilen tepkilerin nedenlerini anlayabildiği, analiz edebildiği süreçte davranışlarını değiştirme şansını elde edebilir. Düşüncelerinin arasında yavaş yavaş mantıksal olarak bağ kurabilmeye başlar. Okula başlama sürecinde yeni arkadaşlarla tanışmaya ve kendine yeni bir sosyal çevre edinmeye başlar. Bu sosyal çevre çocuğun gelişiminde önemli bir basamaktır. Yeni tanıştığı insanlarla etkileşimi ona farklı bir benlik saygısı kazandırabilir. Kendini ifade etme, yeteneklerini sergileme, takdir edilme duygularını tadıp kendine güveni sağlamlaşabilir. Önceki yıllarda ailesi tarafından benlik saygısını zedeleyici davranışlara da maruz kalmış olabilir. Zedelenmiş benliğini tamir etme, kendinde olan yetenekleri keşfetme ve geliştirme olanağı bulabilir. Aynı zamanda mantıksal bağlar kurarak muhakeme; yani sorgulama gücünü de kazanmaya başladığı dönemdir. Erken yaşlarında maruz kaldığı kötü tepkileri sorgulamaya başlamasıyla birlikte kendine saygısını bilinçli olarak yeniden geliştirebilir (Sevinç, 2005). Diğer yandan okul ortamında bazı olumsuz durumlar ise benlik saygısını daha da kötü etkileyebilir. Otoritenin fazla kullanılması gibi okul ortamındaki sık sık görülen durumlar buna örnektir. Özellikle otorite uygulayan konumda olan öğretmenler, müdürler ve çocuğun çevresinde önemli olan kişilerden gelecek olan olumsuz tepkiler benlik algısı zayıf çocukta daha etkili olur. Düşünme becerileri gelişen bir çocuk aşağılandığı durumları gerçekçi şekilde değerlendirerek kendine yapılan haksızlıkları reddeder ve bir iç denge sağlayabilir. Çocuğun olayların neden sonuç ilişkilerini dikkate alarak yapacağı

değerlendirmeler, onun akıl yoluyla ulaşacağı doğrular ve değerler, kendine olan saygısını geliştirecek ve güçlendirecektir. Bu farkındalık ve bilinçlilik, onu olumlu yolda gelişmeye yönlendirecek en güçlü güdülenme mekanizması olacaktır. Çocuğun bazı şeyleri kendine saklamak istemesine saygılı olmak, sorularla onu bunaltmamak, gelişen kişiliğini ve bireyselliğini “tanımak” adına göstermemiz gereken duyarlılıktır (Sevinç, 2005).

Erken çocukluk dönemi olarak kabul edilen 0-9 yaşları sürecinde, bireyin benlik saygısı çevreden aldığı tepkiler sonucu gelişir. Başlı okşanan” Sen iyi bir çocuksun” denilen çocuk bunun hangi nedenlere bağlı olduğunu bilmeden bu sözleri içselleştirir ve kendini iyi hisseder. Çocuğun yaşamında önemli olan kişiler, özellikle annenin çocuğuyla iletişimde söylediği sözler, ona gülümsemesi, tatlı dilli, yumuşak sesli oluşu,okşaması çocuğun olumlu duygular beslemesine yol açar. Sevimliye layık olduğunu hissettirir. Annenin çocukla bu tür iletişimi yanında babanın, kardeşlerinin ve yakın akrabalarının da çocukla iletişimlerinin benlik saygısına önemli katkıları vardır.

Çocukta bu olumlu duyguların tohumları atıldığında, ileride güçlü ve sağlıklı bir kişilik sahibi olarak çocuk kendini sevecek, güvenecek ve kendi gözünde değeri yüksek olacaktır. Doğru ya da yanlış kararlar bile almış olsa, kararlarının arkasında durabilen güçlü bireylerin yetişebilmesini sağlayacaktır. Çünkü her durumda dik olarak kalabilmek, çoğunlukla kendine olan güvenin ve benlik saygısının sağlam olabilmesine bağlıdır. Eğer çocuk geçmiş yıllardaki yaşamsal deneyimlerinde yalnızca ve sürekli olarak olumsuz geri bildirim almışsa, ihmal edilmişse, reddedilmişse, daha sonraki yıllarda kendini değersiz olarak algılayarak yaşamı göğüslerken zorlanacaktır. Bu ruh haliyle verilen bu olumsuz tepkileri olumlu olarak değiştirebilecek, onların üstesinden gelebilecek düşünme becerileri geliştiremeyecektir. Kendini her zaman ezik, güçsüz, beceriksiz olarak kalacak ve yenilgiyi baştan kabullenecektir (Sevinç, 2005).

2.7. Sağlıklı Bir Benlik Saygısı Kazanması İçin ocukların Geliştirmeleri Gerekli Olan Kişilik zellikleri

Güven duygusu: Çocuğun kendini ve geleceğini güvende hissetmesi gerekir.

Ait olma duygusu: ocuk ailesi başta olmak üzere başkaları tarafından kabul edilmek ve sevilmeğ ister

Belli bir amaca sahip olmak: Çocuğa hedef gösterecek, enerjisini belli bir kanala yönlendirecek amaçların belirlenmesi gerekir.

Kişisel beceri ve gurur: başarılı yaşam deneyimleri çocuğun kişisel gücünü, yaratıcılığını pekiştirir ve gayretlerinin ödülünü almasını sağlar. Çocuğun kendine güven duyması bazı Őeylerin üstesinden gelebilmesiyle orantılıdır.

Katkıda bulunmak: Çocuğun bir etkinliğe katılması, anlamlı bir Şekilde katkıda bulunması kendini önemli hissetmesini sağlar.

İç disiplin ve kontrol: ocuğu beklentilerimiz doğrultusunda yönlendirirken kendini denemesi için olanaklar hazırlamalı ve bağımsız hareket etmesine teşvik etmeliyiz.

Teşvik, destek ve ödüllendirme: ocuk elde ettiği başarıların yanı sıra olumlu geribildirim, tanı ve iyi işler yaptığına, doğru yolda olduğuna ilişkin bilgi almak ister. Gayret göstermesi için teşvik edilmek, övülmek ister.

Hatalarını ve başarısızlığını kabullenebilmek: başarısızlık yaşadığında suçluluk ve utanç duymak, yenilmiş hissetmek yerine bunların yaşamın ve öğrenmenin bir parçası olduğunu, bunlardan faydalanabileceği çocuğa iletmek onun güdülenmesinin yenilenmesine yardımcı olur. Bu gibi durumlarda vereceğimiz geri bildirim olumsuz ve kişiliğine yönelik olmaması gerekir. Örneğin: “beceriksizsin, böyle gidersen başaramazsın.” vb.

Ailenin kendine biçtiği değer: Çocuğun benlik saygısı içindeki etkileşime ve ailesinden duyduğu gurura bağlıdır. Ailenin toplum içindeki yeri, çevresiyle olan ilişkileri, geçmişi, bireylerin birbirine olan saygısı, dayanışması, olumsuz olaylar

karşısındaki tutumu ve iş birliği ailenin güçlü olup olmadığını belirler (Sevinç, 2005).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, İstanbul 'da ortaöğretim kurumlarında eğitim görmekte olan lise son sınıf öğrencilerinin algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. İlişkisel tarama ise; iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımıdır(Karasar,1984).

3.2. Evren - Örneklem

Araştırma evreni İstanbul İli Başakşehir İlçesi ile sınırlanmıştır. Rastgele olarak Avrupa yakası Başakşehir ilçesinden okullar seçilmiştir. Bu bağlamda seçilen 3 adet ortaöğretim kurumunda öğrenim gören lise son sınıf 170 i kız,122 si erkek olmak üzere toplam 297 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Offer benlik saygısı ölçeği

İlk geliştirilmiş haliyle ölçek, 130 sorudan ve 12 alt-ölçekten oluşmaktadır. Daha sonra aralarında Türkiye'den de 230 ergenin bulunduğu on ülkeyi içeren bir çalışma sonucunda bazı maddelerin çıkarılmasıyla 99 soruluk uluslararası form oluşturulmuştur. Uluslar arası formun, ergenlerin benlik imgesini beş boyutta (psikolojik, sosyal, cinsel, ailesel ve baş etme) değerlendirdiği kabul edilmektedir. Şahin (1993)'in, ergenlerle 99 maddelik formu kullanarak yaptığı çalışmada güvenilirlik .88 bulunmuştur. Toplamda 13-18 yaşlar için Cronbach Alfa, .84 ve .90 arasında değişmektedir Bu ölçekte, alınan yüksek puan, benlik imgesinde olumsuz yönde artışı göstermektedir (Savaşır ve Şahin, 1997).Ölçeğin on alt ölçekten oluştuğu ve bir alt ölçeğin (bireysel değerler), yeterli iç tutarlılığa ulaşamadığı bildirilmektedir. Her madde için;1, Bana çok uygun ve 6, Bana hiç uygun değil

arasında değişen 6 seçenek yer almaktadır 22. 99 soru ve 11 alt ölçekten oluşan ölçeğin alt boyutları ve bunların özellikleri şöyledir:

1. Aile içi ilişkiler: Ergenin ailesi ile ilgili duygularını ifade eder, aile içi dinamikler ve ilişkiler hakkında bilgi verir.
2. Dürtü Kontrolü: Bu alt ölçek bireyin iç ve dış çevreden gelen baskılara direncini, ve ego gücünü test eder.
3. Cinsel tutumlar: Ergenin cinsel konulardaki duygu tutum ve davranışlarını ile karşı cinsle ilişkileri hakkında bilgi verir.
4. Bireysel Değerler: Birey davranışlarını oluştururken, kendini mi başkalarını mı merkeze almaktadır?
5. Baş Etme Gücü: Bireyin, çevresine ne ölçüde uyum sağlamaktadır, kararlılığı ve özgüveni ile ilgili değerlendirmelere bu alt ölçekle ulaşabiliriz.
6. Beden İmgesi: Ergenin kendi dedeni ile ilgili olumlu ve olumsuz duygularını ifade eder.
7. Duygusal Düzey: Bireyin duygusal uyumu hakkında fikir verir.
8. Çevre Uyumu: Sorunlarla başa çıkma yeteneği konusundaki duyguları ve bu konuda kendini nasıl algıladığı ile ilgilidir.
9. Meslek ve Eğitim Hedefleri: Bu alt ölçekteki sorular, bireyin mesleğe hazırlığını, gelecekle ilgili planlarını ve genel olarak çalışma ve iş konusundaki tutumlarını ölçmektir.
10. Sosyal İlişkiler: Arkadaşlık kavramına bakışı arkadaşlarının niteliği ve akran gruplarıyla ilişkisi hakkında bilgi verir.
11. Ruh Sağlığı: Ruh sağlığı alt ölçeği, bireyin açık psikolojik sağlık durumu hakkında bilgi verir.

Farklı örneklemlerle ilgili yapılan yapı geçerliği çalışmalarında, ölçeğin alt ölçekleri arasındaki korelasyonun .26 ile .61 arasında değiştii görölmüştür.

Ölçeğin, bireysel değerler alt ölçeği dışındaki boyutları yeterli iç tutarlılığa (güvenirliğe) sahiptir (Offer: 1989).

3.3.2. Anne – baba tutum ölçeği

İlk olarak Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra uygulamalar sonucunda alt ölçeklerin birbirinden bağımsız ölçme yapamadığı tespit edilmiş, aynı

zamanda test-tekrar test uygulamalarında alt boyutlara ait korelasyon katsayıları yeterli bulunmamıştır. Bunun sonucu olarak araç yeniden ele alınıp, geliştirilmiştir (Eldeleklioğlu ve Kuzgun, 2005). Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması 1992–1993 üretim yılında Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde ğrenim gören 100’ye uygulama ile yapılmıştır. Geliştirilen son ölçek faktör analizi sonuçlarına göre demokratik (15 madde), koruyucu-istekçi (15 madde) ve otoriter (10 madde) olarak adlandırılan birbirinden bağımsız 3 boyuttan ve toplam 40 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin güvenirliği için, alt boyutların iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış ve testin kararlılığı için test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Bunlara göre Cronbach alfa katsayıları demokratik tutum için .89, koruyucu/istekçi tutum için .82 ve otoriter tutum için .78 hesaplanmıştır. Alt leklerin kararlılık katsayıları sırasıyla .92, .75 ve .79 olarak hesaplanmıştır (Eldeleklioğlu ve Kuzgun, 2005). Bu bulgular ölçeğin uygulanabilir olduğunu göstermektedir. lme modelinin testi sonucunda uyum indeksleri, ölçeğin oldukça uygun bir yapıda olduğunu göstermektedir. Ölçeğin bu yapısıyla kabul edilebilir olduğu düşünülmüştür (Kline, 1998; Sümer, 2000; Hair ve Diğerleri, 2006; Tabachnick ve Fidel, 2007). İndeksler incelendiğinde χ^2 /sd (2.02), GFI (.888), AGFI (.865), CFI (.928) ve RMSEA (.053) değerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu tespit edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

3.4.1. Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Ölçekler yoluyla elde edilen veriler, araştırmacı tarafından, SPSS paket programı kullanılarak elektronik ortama aktarılmıştır. Araştırma gücünün hesaplanması ve örneklem büyüklüğünün uygunluğu için R programı kullanılmıştır.

3.4.2. Verilerin toplanması

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla Benlik İmgesi leği ve Anne- Baba Tutum leği uygulanmış, ayrıca demografik bilgilerin elde edilmesi için de cinsiyet, yaş ve devam edilen lise türünü belirlemeye yönelik üç adet soru oluşturulmuştur. Uygulama araştırmacının kendisi tarafından yapılmış olup, anketör

kullanılmamıştır. Uygulama öncesi öğrencilere sözel yönerge verilmiş ve amaç açıklanmıştır. Uygulama süresi ortalama 30 dakikadır.

3.4.3. Verilerin çözümü ve yorumlanması

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Offer Benlik İmgesi Ölçeği ve algılanan Anne- baba tutum ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyet, yaş ve okul türü değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 21 istatistiksel paket programı ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin analizinde Pearson momentler çarpımı, gruplar arasındaki farklılaşmaların analizinde bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu karşılaştırmalar için ise Tukey HSD testi kullanılmıştır. İstatistiksel analizler .05 ve .01 anlamlılık düzeyinde yürütülmüştür.

3.4.4. Verilerin Analizi

Veriler SPSS 21 istatistiksel paket programı ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin analizinde Pearson momentler çarpımı, gruplar arasındaki farklılaşmaların analizinde bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu karşılaştırmalar için ise Tukey HSD testi kullanılmıştır. İstatistiksel analizler .05 ve .01 anlamlılık düzeyinde yürütülmüştür.

4. BULGULAR

Demografik Bulgular

Öğrencilerin demografik bilgileri Çizelge 4.1 de yer almaktadır.

Çizelge 4.1: Öğrencilerin demografik özellikleri (N=297)

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	170	57,2
	Erkek	127	42,8
Yaş	16	13	4,4
	17	140	47,1
	18	116	39,1
	19	28	9,4
Okul Türü	Anadolu Lisesi	97	32,7
	İmam Hatip Lisesi	100	33,7
	Ticaret Meslek Lisesi	100	33,7

Çizelgedeki bulgular incelendiğinde öğrencilerin %57.2'si kız %42.8'i ise erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün 17 yaş (%47.1) ve 18 yaşlarında (%39.1), %9.4'ünün 19 yaş ve %4.4'ünün ise 16 yaşlarında olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu öğrencilerin %33.7 İmam Hatip Liselerinde, yine %33.7'si Ticaret Meslek Liselerinde ve %32.7'si ise Anadolu Lisesinde öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarına ve benlik saygı düzeylerine ilişkin bulgular sırasıyla Çizelge 4.1 ve Çizelge 4.2’de verilmektedir.

Çizelge 4.3:Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri

Ölçek	Boyutlar	N	Min	Max	\bar{X}	Ss	Likert ölçeği karşılığı	Düzye
Anne-Baba Tutum Ölçeği(ABTÖ)	Demokratik anne-baba	297	1,33	4,67	3,30	,56	Biraz Uygun	Orta
	Koruyucu anne-baba	297	1,00	5,00	2,83	,67	Biraz Uygun	Orta
	Otoriter anne-baba	297	1,00	5,00	2,70	,87	Biraz Uygun	Orta

\bar{X} :ortalama; ss: standart sapma

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarına ilişkin bulgulara bakıldığında, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarına ilişkin ortalamalarının 3.04 olduğu görülmektedir. Bu puanın Likert ölçeği karşılığı “biraz uygun” değerlendirmesine düşmekte ve algılanan anne-baba tutum puanlarını “orta” olduğu anlaşılmaktadır. Anne-baba tutum ölçeğinin üç alt boyutunda (demokratik, koruyucu, otoriter) puan ortalamaları birbiri ile karşılaştırıldığında en yüksek 3.30 ile demokratik anne-baba ortalama tutum puanı olup likert ölçek karşılığı “biraz uygun” derecesinde ve “orta” düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin algıladıkları koruyucu ve otoriter anne-baba tutum puan ortalamalarında sırasıyla 2.83 ve 2.70 olup her iki boyutun likert ölçek karşılığı “biraz uygun” derecesinde ve “orta” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre öğrencilerin algıladıkları anne-baba

tutum puanlarının gerek genel gerekse de tüm alt boyutlarda “orta” düzeyde olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.4:Öğrencilerin algıladıkları benlik saygı düzeylerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri

Ölçek	Boyutlar	N	Min	Max	\bar{X}	ss	Likert ölçeği karşılığı	Düzye
Offer Benlik İmgesi Ölçeği	Aile İlişkileri	297	1,00	5,72	2,66	,855	Bana uygun	Yüksek
	Dürtü Kontrolü	297	1,00	5,71	3,22	,91	Bana biraz uygun	Orta
	Cinsel Tutumlar	297	1,00	6,00	3,47	,91	Bana biraz uygun	Orta
	Bireysel Değerler	297	1,00	6,00	2,51	1,05	Bana uygun	Yüksek
	Başetme Gücü	297	1,00	5,40	2,61	1,02	Bana uygun	Yüksek
	Duygusal Düzey	297	,90	5,10	2,84	,82	Bana uygun	Yüksek
	Çevre Uyumu	297	1,09	6,00	2,70	,80	Bana uygun	Yüksek
	Meslek ve Eğitim	297	1,00	5,71	2,34	,95	Bana uygun	Yüksek
	Sosyal İlişkiler	297	1,00	9,67	2,76	1,03	Bana uygun	Yüksek
	Ruh Sağlığı	297	1,00	5,10	3,02	,82	Bana biraz uygun	Orta
	Beden İmgesi	297	1,00	5,63	2,78	,96	Bana uygun	Yüksek
	Genel	297	1,55	5,04	2,82	,63	Bana uygun	Yüksek

\bar{X} :ortalama; ss: standart sapma

Öğrencilerin algıladıkları benlik saygı düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin benlik saygı puanlarının 2.82 olduğu, likert ölçek karşılığının “bana uygun” derecesinde ve “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir. Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin benlik algıları alt boyutlar bazında değerlendirildiğinde cinsel tutumlar, dürtü kontrolü ve ruh sağlığı ortalama puanlarının sırasıyla 3.47, 3.22 ve 3.02 olduğu, likert ölçek karşılıklarının ise “bana biraz uygun” derecesinde ve “orta” düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer tüm alt boyutlarında (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, başetme gücü, meslek ve eğitim ve bireysel değerler) puanların likert ölçek karşılıklarının “bana uygun” derecesinde olduğu ve “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre anne-baba tutum puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Çizelge 4.4’de verilmektedir.

Çizelge 4.4: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre anne-baba tutum puan ortalamalarının farklılığına ilişkin t-testi sonuçları

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	P	Fark
Demokratik anne-baba	Erkek	170	3,37	,52	2,74	,006	Erkekler lehine
	Kız	127	3,20	,60			
Koruyucu anne-baba	Erkek	170	2,76	,67	2,16	,032	Kızlar lehine
	Kız	127	2,92	,66			
Otoriter anne-baba	Erkek	170	2,58	,87	2,80	,005	Kızlar lehine
	Kız	127	2,87	,84			

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum puan ortalamalarının (demokratik, koruyucu ve otoriter) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yürütülen bağımsız örneklem t testi sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin

cinsiyetlerine göre demokratik anne-baba [$t=2.74$, $p<.01$], koruyucu anne baba [$t=2.16$, $p<.05$] ve otoriter anne-baba [$t=2.80$, $p<.01$] puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı, genel puanın ise farklılaşmadığı [$t=1.03$, $p>.05$] görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Çizelge 4.5 'de verilmektedir.

Çizelge 4.6:Öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı puan ortalamalarının farklılığına ilişkin t-testi sonuçları

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	T	P	Fark
Aile İlişkileri	Erkek	170	2,59	,81	1,54	,124	Yok
	Kız	127	2,74	,89			
Dürtü Kontrolü	Erkek	170	3,32	,94	2,20	,028	Erkekler lehine
	Kız	127	3,09	,86			
Cinsel Tutumlar	Erkek	170	3,64	,85	3,96	,000	Erkekler lehine
	Kız	127	3,23	,94			
Bireysel Değerler	Erkek	170	2,41	1,02	1,95	,051	Yok
	Kız	127	2,65	1,08			
Başetme Gücü	Erkek	170	2,53	,93	1,62	,106	Yok
	Kız	127	2,72	1,13			
Duygusal Düzey	Erkek	170	2,85	,82	,16	,876	Yok
	Kız	127	2,83	,81			
Çevre Uyumu	Erkek	170	2,66	,74	1,19	,234	Yok
	Kız	127	2,77	,88			

Meslek ve Eğitim	Erkek	170	2,25	,92	1,92	,056	Yok
	Kız	127	2,46	,98			
Sosyal İlişkiler	Erkek	170	2,69	,95	1,25	,211	Yok
	Kız	127	2,84	1,12			
Ruh Sağlığı	Erkek	170	3,03	,85	,27	,786	Yok
	Kız	127	3,01	,79			
Beden İmgesi	Erkek	170	2,70	,92	1,65	,09	Yok
	Kız	127	2,89	,99			
Genel	Erkek	170	2,79	,59	,69	,492	Yok
	Kız	127	2,84	,68			

Öğrencilerin benlik algıları puan ortalamalarının genel ve alt boyutlar bazında (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, başetme gücü, meslek ve eğitim, cinsel tutumlar, dürtü kontrolü, ruh sağlığı ve bireysel değerler) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yürütülen bağımsız örneklem t testi sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyetlerine göre cinsel tutumlar [$t=2.74$, $p<.01$] ve dürtü kontrolü [$t=2.16$, $p<.05$] puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Erkek öğrencilerin cinsel tutum puan ortalamalarının (3.64) kız öğrencilerin puanlarına (3.23) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre cinsel isteklerinin, cinselliğe karşı tutum ve davranışların daha iyi farkında olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca yine erkek öğrencilerin dürtü kontrol puan ortalamalarının (3.32) kız öğrencilerin puanlarına (3.09) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre ise erkek öğrencilerin iç ve dış çevredeki baskılara karşı direnmede, egolarının kızlara göre daha fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Kız öğrencilerin aile ilişkileri puan ortalamalarının (2.74) erkek öğrencilerin aile ilişkileri puan ortalamalarına (2.59) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu

bulguya göre ise kızların erkeklere göre aile ile daha olumlu ilişkiler geliştirdiği söylenebilir.

Kız öğrencilerin bireysel değerler puan ortalamalarının (2.65) erkek öğrencilerin bireysel değerler puan ortalamalarına (2.41) göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Kız öğrencilerin baş etme gücü puan ortalamalarının (2.72) erkek öğrencilerin baş etme gücü puan ortalamalarına (2.53) göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu bulguya göre erkek öğrencilerin zor durumlarla karşılaştığında baş edebilme ve direnç gösterebilme gücünün kızlar göre daha zayıf olduğu söylenebilir.

Erkek öğrencilerin duygusal düzey puan ortalamalarının (2.85) kız öğrencilerin duygusal düzey puan ortalamalarına (2.83) göre daha az bir fark ile yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulguya göre erkeklerin kendilerini daha duygusal algıladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Erkek öğrencilerin çevre uyumu puan ortalamalarının (2.66) kız öğrencilerin çevre uyumu puan ortalamalarına (2.77) göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Kız öğrencilerin meslek ve eğitim puan ortalamaları (2.46) erkek öğrencilerin meslek ve eğitim puan ortalamalarına (2.25) göre daha yüksektir.

Kız öğrencilerin sosyal ilişkiler puan ortalamaları (2.84) erkek öğrencilerin sosyal ilişkiler puan ortalamalarına (2.69) göre daha yüksektir.

Erkek öğrencilerin ruh sağlığı puan ortalamaları (3.03) kız öğrencilerin ruh sağlığı puan ortalamalarından (3.01) daha yüksektir.

Öğrencilerin benlik algısı genel puanlarının ve diğer tüm alt boyut (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, baş etme gücü, meslek ve eğitim, ruh sağlığı ve bireysel değerler) puanlarının farklılaşmadığı [p>.05] görülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre anne-baba tutum puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Çizelge 4.7'da verilmektedir.

Çizelge 4.8:Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre anne-baba tutum puan ortalamalarının farklılığına ilişkin ANOVA sonuçları

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	Lise Türü	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Demokratik Anne-Baba	Anadolu Lisesi	97	3,32	,49	3,98	,020	İmam-Hatip-Ticaret arasında Ticaret lehine
	İmam-Hatip Lisesi	100	3,18	,65			
	Ticaret Lisesi	100	3,39	,50			
Koruyucu Anne-Baba	Anadolu Lisesi	97	2,82	,64	8,36	,000	İmam-Hatip-Ticaret arasında Ticaret lehine
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,64	,67			
	Ticaret Lisesi	100	3,02	,66			
Otoriter Anne-Baba	Anadolu Lisesi	97	2,32	,77	2,80	,000	Anadolu-İmam-Hatip; Anadolu-Ticaret; İmam-Hatip-Ticaret arasında
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,64	,89			
	Ticaret Lisesi	100	3,16	,71			

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum puan ortalamalarının genel ve alt boyutlar bazında (demokratik, koruyucu ve otoriter) öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yürütülen bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre benlik algısı genel puanlarının [F=5.94, p<.01],

demokratik anne-baba [$F=3.98$, $p<.05$], koruyucu anne baba [$F=8.36$, $p<.01$] ve otoriter anne-baba [$F=2.80$, $p<.01$] puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farklılıkların hangi lise türleri arasından kaynaklandığını bulabilmek için Tukey HSD post hoc analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda, öğrencilerin algıladıkları demokratik anne-baba ve koruyucu anne-baba tutum alt boyutlarında İmam-Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasındaki farklılaşmaların anlamlı olduğu ve bunun da Ticaret Meslek Lisesi lehine olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca öğrencilerin algıladıkları otoriter anne-baba tutum alt boyutunda ise Anadolu Lisesi ile İmam Hatip Lisesi ve Anadolu Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında Anadolu Lisesi lehine; İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında ise İmam Hatip Lisesi lehine anlamlı fark çıktığı belirlenmiştir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre benlik algısı puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Çizelge 4.9 'de verilmektedir.

Çizelge 4.10: Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre benlik saygısı puan ortalamalarının farklılığına ilişkin Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	Lise Türü	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Aile İlişkileri	Anadolu Lisesi	97	2,62	,79	2,20	,112	Yok
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,55	,74			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	2,79	,99			
Dürtü	Anadolu Lisesi	97	3,28	,96	,30	,738	Yok

Kontrolü	İmam-Hatip Lisesi	100	3,18	,85			
	Ticaret Meslek Lisesi	10	3,21	,92			
Cinsel Tutumlar	Anadolu Lisesi	97	3,53	,82	2,66	,072	Yok
	İmam-Hatip Lisesi	100	3,57	,99			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	3,30	,91			
Bireysel Değerler	Anadolu Lisesi	97	2,41	1,09	6,22	,002	Anadolu-Ticaret; İmam-Hatip-Ticaret arasında Ticaret Meslek Lisesi lehine
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,31	,86			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	2,80	1,13			
Başetme Gücü	Anadolu Lisesi	97	2,60	,87	4,96	,008	İmam-Hatip-Ticaret arasında Ticaret Meslek Lisesi lehine
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,39	,79			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	2,84	1,29			
Duygusal Düzey	Anadolu Lisesi	97	2,90	,81	,46	,630	Yok
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,78	,83			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	2,84	,82			
Çevre Uyumu	Anadolu Lisesi	97	2,71	,72	,05	,953	Yok
	İmam-Hatip	100	2,69	,73			

	Lisesi						
	Ticaret Meslek Lisesi	100	2,72	,94			
Meslek ve Eğitim	Anadolu Lisesi	97	2,26	,80	6,67	,001	Anadolu-Ticaret; İmam-Hatip-Ticaret arasında Ticaret Meslek Lisesi lehine
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,15	,77			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	2,61	1,17			
Sosyal İlişkiler	Anadolu Lisesi	97	2,82	,95	,29	,750	Yok
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,74	1,10			
	Ticaret Lisesi	100	2,71	1,04			
Ruh Sağlığı	Anadolu Lisesi	97	3,04	,86	,45	,638	Yok
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,96	,78			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	3,07	,83			
Beden İmgesi	Anadolu Lisesi	97	2,81	,92	,42	,657	Yok
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,71	,88			
	Ticaret Meslek Lisesi	100	2,82	1,07			
Genel	Anadolu Lisesi	97	2,82	,57	1,08	,339	Yok
	İmam-Hatip Lisesi	100	2,75	,55			
	Ticaret	100	2,88	,74			

	Meslek Lisesi						
--	---------------	--	--	--	--	--	--

Öğrencilerin benlik algısı puan ortalamalarının genel ve alt boyutlar bazında bazında (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, başetme gücü, meslek ve eğitim, cinsel tutumlar, dürtü kontrolü, ruh sağlığı ve bireysel değerler) öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yürütülen bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre bireysel değerler [F=6.22, p<.01], başetme gücü [F=4.96, p<.01] ve meslek ve eğitim [F=6.67, p<.01] puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farklılıkların hangi lise türleri arasından kaynaklandığını bulabilmek için Tukey HSD post hoc analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda, öğrencilerin bireysel değerler ve meslek ve eğitim puanları Anadolu Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasındaki farklılaşmaların anlamlı olduğu ve bunun da Ticaret Meslek Lisesi lehine olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin baş etme gücü puanları İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında Ticaret Meslek Lisesi lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin benlik saygısı genel puan ortalamaları başta olmak üzere ölçeğin duygusal düzey [F=0.46, p<.01], beden imgesi [F=0.42, p<.01], sosyal ilişkiler [F=0.29, p<.01], çevre uyumu [F=0.05, p<.01], aile ilişkileri [F=2.20, p<.01], cinsel tutumlar [F=2.66, p<.01], dürtü kontrolü [F=0.30, p<.01] ve ruh sağlığı [F=0.45, p<.01] puan ortalamaları öğrenim gördükleri lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır [p>.05].

Ayrıca yine öğrencilerin benlik algısı genel puan ortalamaları başta olmak üzere ölçeğin bireysel değerler, baş etme gücü, meslek ve eğitim puan ortalamaları öğrenim gördükleri lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır [p>.05].

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin yaşları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasında ilişkiye ilişkin bulgular Çizelge 4.11’de ve Çizelge 4.9 ‘da verilmektedir.

Çizelge 4.12:Öğrencilerin yaşları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasındaki korelasyon sonuçları

Algılanan Anne-Baba Tutumları	Demokratik Anne-Baba	Koruyucu Anne-Baba	Otoriter Anne-Baba
Yaş	-,038	,189**	,216**

*. 0.05 düzeyinde anlamlı; **. 0.01 düzeyinde anlamlı

Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin yaşları ile algıladıkları anne-baba tutum puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde; yaş ile öğrencilerin algıladıkları anne baba tutum ölçeğinin alt boyutlarından olan koruyucu anne-baba tutum puan ortalamaları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır [$r=.189$, $p<.01$]. Yine yaş ile öğrencilerin algıladıkları otoriter anne-baba tutum puan ortalamaları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır [$r=.216$, $p<.01$]. Tüm bu sonuçlara göre öğrencilerin yaşları arttıkça algıladıkları koruyucu ve otoriter anne-baba tutum puan ortalamalarının arttığı söylenebilir.

Tablo 13 Öğrencilerin yaşları ile benlik saygıları arasındaki korelasyon sonuçları

	Aile İlişkileri	Dürtü Kontrolü	Cinsel Tutumlar	Bireysel Değerler	Başetme Gücü	Duygusal Düzey	Çevre Uyumu	Meslek ve Eğitim	Sosyal İlişkiler	Ruh Sağlığı	Beden İmgesi	Genel
Yaş	,148*	,089	-,099	,162**	,090	,110	,032	,200**	,143*	,066	,148*	,144*

** .01 düzeyinde anlamlı; * .05 düzeyinde anlamlı

Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin yaşları ile benlik saygıları puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde; yaş ile benlik saygısı genel puan ortalamaları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır [$r=.144$, $p<.05$]. Yine öğrencilerin yaşları ile aile ilişkileri puan ortalamaları [$r=.148$, $p<.05$], yaş ile bireysel değerler puan ortalamaları [$r=.162$, $p<.01$], yaş ile meslek ve eğitim puan ortalamaları [$r=.200$, $p<.01$], yaş ile sosyal ilişkiler puan ortalamaları [$r=.143$, $p<.05$] ve yaş ile beden imgesi puan ortalamaları [$r=.148$, $p<.05$] arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlara göre öğrencilerin yaşları arttıkça benlik saygı puanlarının ve benlik saygısı alt boyutlarından aile ilişkileri, bireysel değerler, meslek ve eğitim, sosyal ilişkiler, beden imgesi puanlarının arttığı söylenebilir.

Yine yukarıdaki tabloya göre, öğrencilerinin yaşları ile benlik saygısı alt boyutlarından dürtü kontrolü [$r=.089$, $p<.05$], cinsel tutumlar [$r=.099$, $p<.05$], baş etme gücü [$r=.090$, $p<.05$], duygusal düzey [$r=.110$, $p<.05$], çevre uyumu [$r=.032$, $p<.05$] ve ruh sağlığı [$r=.066$, $p<.05$], puanları arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmektedir [$p>.05$]. Buna göre öğrencilerin yaşları ile dürtü kontrolü, cinsel tutumlar, baş etme gücü, duygusal düzey, çevre uyumu ve ruh sağlığı arasında bir ilişkinin olmadığı söylenebilir.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygıları arasında ilişkiye ilişkin bulgular Çizelge 4.14’da verilmektedir.

Çizelge 4.15: Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygıları arasındaki korelasyon sonuçları

	Demokratik Anne-Baba	Koruyucu Anne-Baba	Otoriter Anne-Baba
Aile İlişkileri	,179**	,236**	,273**
Dürtü Kontrolü	,176**	,156**	,144*
CinselTutum	,091	-,051	-,120*

Bireysel Değerler	,109	,130*	,177**
Başetme Gücü	,207**	,155**	,110
Duygusal Düzey	,233**	,194**	,185**
Çevre Uyumu	,181**	,175**	196**
Meslek ve Eğitim	,243**	,187**	,163**
Sosyal İlişkiler	,134*	,126*	,198**
Ruh Sağlığı	,217**	,212**	,203**
Beden İmgesi	,274**	,164**	,151**
Genel	,264**	,230**	,238**

** . 0.01 düzeyinde anlamlı; * . 0.05 düzeyinde anlamlı

Öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne-baba tutum puanları ile benlik saygı puanları arasındaki ilişkiler incelendiğinde; öğrencilerin algıladıkları demokratik anne-baba tutum puanı ile benlik saygısı genel [$r=.264$, $p<.01$], duygusal düzey [$r=.233$, $p<.01$], beden imgesi [$r=.274$, $p<.01$], sosyal ilişkiler [$r=.134$, $p<.05$], çevre uyumu [$r=.181$, $p<.01$], aile ilişkileri [$r=.179$, $p<.01$], başetme gücü [$r=.207$, $p<.01$], dürtü kontrolü [$r=.176$, $p<.01$], ruh sağlığı [$r=.217$, $p<.01$] ve meslek ve eğitim puanları [$r=.243$, $p<.01$] arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlara göre, öğrencilerin demokratik anne baba tutum düzeyleri arttıkça benlik saygılarının ve benlik saygısı alt boyutlarından duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, baş etme gücü, dürtü kontrolü, ruh sağlığı ve meslek ve eğitim puanlarının da arttığı söylenebilir.

Yine yukarıdaki çizelgeye göre, öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne-baba tutum puanları ile benlik saygısı alt boyutlarından cinsel tutumlar [$r=.091$, $p>.05$] ve bireysel değerler [$r=.109$, $p>.05$] puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Buna

göre öğrencilerin demokratik anne-baba tutum puanları ile cinsel tutumlar ve bireysel değerler puanları arasında bir ilişkinin olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerinin algıladıkları koruyucu anne-baba tutum puanları ile benlik saygı puanları arasındaki ilişkiler incelendiğinde; öğrencilerin algıladıkları koruyucu anne-baba tutum puanı ile benlik saygısı genel [$r=.230$, $p<.01$], duygusal düzey [$r=.194$, $p<.01$], beden imgesi [$r=.164$, $p<.01$], sosyal ilişkiler [$r=.126$, $p<.05$], çevre uyumu [$r=.175$, $p<.01$], aile ilişkileri [$r=.236$, $p<.01$], başetme gücü [$r=.155$, $p<.01$], dürtü kontrolü [$r=.156$, $p<.01$], ruh sağlığı [$r=.212$, $p<.01$], bireysel değerler [$r=.130$, $p<.05$] ve meslek ve eğitim puanları [$r=.187$, $p<.01$] arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlara göre, öğrencilerin algıladıkları koruyucu anne baba tutum düzeyleri arttıkça benlik saygılarının ve benlik saygısı alt boyutlarından duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, başetme gücü, dürtü kontrolü, ruh sağlığı ve meslek ve eğitim puanlarının da arttığı söylenebilir.

Yine yukarıdaki çizelgeye göre, öğrencilerinin algıladıkları koruyucu anne-baba tutum puanları ile benlik saygısı alt boyutlarından cinsel tutumlar puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$r=.051$ $p>.05$]. Buna göre öğrencilerin demokratik anne-baba tutum puanları ile cinsel tutumlar puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerinin algıladıkları otoriter anne-baba tutum puanları ile benlik saygı puanları arasındaki ilişkiler incelendiğinde; öğrencilerin algıladıkları otoriter anne-baba tutum puanı ile benlik saygısı genel [$r=.264$, $p<.01$], duygusal düzey [$r=.185$, $p<.01$], beden imgesi [$r=.151$, $p<.01$], sosyal ilişkiler [$r=.198$, $p<.05$], çevre uyumu [$r=.196$, $p<.01$], aile ilişkileri [$r=.273$, $p<.01$], başetme gücü [$r=.207$, $p<.01$], dürtü kontrolü [$r=.144$, $p<.05$], ruh sağlığı [$r=.203$, $p<.01$] ve meslek ve eğitim puanları [$r=.163$, $p<.01$] arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlara göre, öğrencilerin algıladıkları otoriter anne baba tutum düzeyleri arttıkça benlik saygılarının ve benlik saygısı alt boyutlarından duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, cinsel tutumlar, bireysel değerler, dürtü kontrolü, ruh sağlığı ve meslek ve eğitim puanlarının da arttığı söylenebilir.

Yine yukarıdaki çizelgeye göre, öğrencilerinin algıladıkları otoriter anne-baba tutum puanları ile benlik saygısı alt boyutlarından baş etme gücü puanı arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$r=.110$, $p>.05$]. Buna göre öğrencilerin otoriter anne-baba tutum puanları ile baş etme gücü puanı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı söylenebilir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada 12.sınıf öğrencileri tarafından algılanan anne-baba tutumları ile bu öğrencilerin benlik saygıları arasındaki ilişki alt boyutlarıyla incelenmiştir. Öğrencilerin demografik bilgileri çizelge 4:1 de yer almaktadır.

Çizelgedeki bulgular incelendiğinde öğrencilerin %57.2'si kız %42.8'i ise erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün 17 yaş (%47.1) ve 18 yaşlarında (%39.1), %9.4'ünün 19 yaş ve %4.4'ünün ise 16 yaşlarında olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu öğrencilerin %33.7 İmam Hatip Liselerinde, yine %33.7'si Ticaret Meslek Liselerinde ve %32.7'si ise Anadolu Lisesinde öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır.

Birinci Alt Problem Olan “Öğrencilerin Algıladıkları Anne Baba Tutum Ve Benlik Saygı Düzeyleri “İlişkin Yorumlar:

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarına ve benlik saygı düzeylerine ilişkin bulgular sırasıyla çizelge 4:2 ve çizelge 4:3'de verilmiştir.

Demokratik anne baba, koruyucu anne baba, otoriter anne baba olmak üzere üç anne baba tutumunun da puan ortalamaları birbiri ile karşılaştırıldığında en yüksek 3.30 ile demokratik anne-baba ortalama tutum puanı olup likert ölçek karşılığı “biraz uygun” derecesinde ve “orta” düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin algıladıkları koruyucu ve otoriter anne-baba tutum puan ortalamalarında sırasıyla 2.83 ve 2.70 olup her iki boyutun likert ölçek karşılığı “biraz uygun” derecesinde ve “orta” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum puanlarının gerek genel gerekse de tüm alt boyutlarda “orta” düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin algıladıkları benlik saygı düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin benlik saygı puanlarının 2.82 olduğu, likert ölçek karşılığının “bana

uygun” derecesinde ve “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir. Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin benlik saygıları alt boyutlar bazında değerlendirildiğinde cinsel tutumlar, dürtü kontrolü ve ruh sağlığı ortalama puanlarının sırasıyla 3.47, 3.22 ve 3.02 olduğu, likert ölçek karşılıklarının ise “bana biraz uygun” derecesinde ve “orta” düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer tüm alt boyutlarında (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, baş etme gücü, meslek ve eğitim ve bireysel değerler) puanların likert ölçek karşılıklarının “bana uygun” derecesinde olduğu ve “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir.

İkinci Alt Problem Olan “Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Demokratik, Koruyucu, Otoriter Anne-Baba Tutum Puan Ortalamaları Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta Mıdır?” İlişkin Yorumlar:

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre demokratik, koruyucu ve otoriter anne-baba tutum puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular çizelge 4:4’de verilmiştir.

Demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutum puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yürütülen bağımsız örneklem t testi sonuçları incelenmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre demokratik anne-baba, koruyucu anne baba ve otoriter anne-baba puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı, genel puanın ise farklılaşmadığı görülmüştür.

Erkeklerin algıladıkları demokratik anne-baba tutum puan ortalamalarının (3.37) kız öğrencilerin puanlarına (3.20) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre erkek öğrenciler ailelerini daha demokratik bir tutuma sahip olduklarını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca kız öğrencilerin algıladıkları otoriter anne-baba tutum puan ortalamalarının (2.87) erkek öğrencilerin puanlarına (2.58) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre kız öğrenciler ailelerini daha otoriter bir tutuma sahip olduklarını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Erkek öğrencilerin algıladıkları koruyucu anne-baba tutum puan ortalamalarının (2,76) kız öğrencilerin puanlarına (2,92) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu

bulguya göre kız öğrencilerinin anne babaların tutumlarını erkek öğrencilere göre daha koruyucu algıladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bu konuda yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde benzer bulgulara da ulaşıldığı görülmüştür. Sertel (2003) “aile tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi” adlı çalışmasında, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre ailelerini daha koruyucu istekçi algıladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Doğan (2006), genel lise öğrencilerinin aile işlevlerini ve denetim odaklarını incelediği çalışmasında, kızların roller işlevini algılamada erkeklere göre daha iyi oldukları, davranış kontrolü işlevini algılamada ise daha sağlıklı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz (2009), ergenlerde algılanan anne baba tutumlarının kararsızlık düzeyleri üzerindeki ilişkisini incelemiş, çalışmada, kız öğrencilerin anne babalarının tutumlarını, erkek öğrencilere göre daha demokratik algıladığı, erkek öğrenciler ise anne baba tutumlarını kız öğrencilere göre daha otoriter ve koruyucu-istekçi algıladığı sonucuna ulaşmıştır. Ünüvan (2007) ise “lise öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları ile kendine düzeylerinin incelenmesi” adlı çalışmasında, erkek ve kız öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları (otoriter, koruyucu, demokratik) arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur.

Buradan hareketle de kız öğrencilerin algıladığı demokratik anne-baba tutumuna dayanarak, benlik saygısının otoriter ya da koruyucu algılayanlara göre daha yüksek olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Üçüncü Alt Problem Olan “Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik saygısı Puan Ortalamaları Farklılaşmakta Mıdır?” İlişkin Yorumlar:

Öğrencilerin benlik saygısı genel puanlarının ve diğer tüm alt boyut (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, baş etme gücü, meslek ve eğitim, ruh sağlığı ve bireysel değerler) puanlarının farklılaşmadığı görülmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin yukarıda belirtilen benlik saygıları alt boyutları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasında bir ilişkinin olmadığı söylenebilir. Bulgulara göre, erkek öğrencilerin “dürtü kontrol” puan ortalamalarının kızlardan yüksek olması, erkeklerin birincil ihtiyaçlarını giderip, sınır koyabilme ve aynı zamanda gereksinimlerine sınır koyup, zamanında doyurabilmeyi ifade eden dürtü

kontrolü puan ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat bu bulgular literatürdeki bulgulardan farklılık gösterebilmektedir. Cenkseven (2006) ‘in bulgularına göre kız öğrencilerin benlik imajının “ruh sağlığı” boyutunda kendilerini erkeklerden daha olumlu algıladıklarını ortaya koymuştur. Yine aynı şekilde kız öğrencilerin aile ilişkileri puan ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olması ise, erkek öğrencilerin ergenlik döneminde aileleriyle daha sağlıklı ve iletişimin daha zayıf olduğu bir dönem geçirdikleri söylenebilir. Duygusal düzey puanlarına bakıldığında ise, çok az bir farkla erkek öğrencilerin kendilerini daha duygusal algıladıkları şeklinde yorumlanabilir. Kız öğrencilerin meslek ve eğitim bölümünden aldıkları puan ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olması ise, kız öğrencilerin kendilerini gelecekte hangi meslek sahibi olmak istediklerini hayal edebilme bakımından erkek öğrencilere göre daha iyimser olarak gördükleri şeklinde yordayabilir.

Cenkseven (2006) ‘in yaptığı “Ergenlerin cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benlik imajına etkisi “konulu tezinde de cinsiyetlerine göre “aile ilişkileri”,” bireysel değerler”, “baş etme gücü”, “beden imgesi”, “duygusal düzey”, “meslek ve eğitim hedefleri”,”sosyal ilişkiler” açısından anlamlı farklılık göstermediği bulgularına ulaşmıştır. Ancak çalışmamızdan farklı olarak benlik imajı alt boyutlarından olan” dürtü kontrolü”, “cinsel tutum” ve “ruh sağlığı” boyutlarında kız öğrencilerin lehine farklılık olduğu bulgulanmış olup araştırmamızın bulguları ile tutarsızlık göstermektedir. Aynı zamanda açlık, susuzluk, cinsellik vb. gereksinimleri kontrol edebilmekte itici güç olan dürtü kontrolünün kız öğrencilerde daha güçlü olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Cenkseven (2006) ‘in bulguları da araştırma bulgularını destekler niteliktedir. “Çevre uyumu” boyutunda ise, erkeklerin lehine farklılık olduğu bulgulanmıştır.

Kız öğrencilerin sosyal ilişkiler puan ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olması, sosyal ortamlara girebilme bakımından daha özgüvenli oldukları, arkadaşlık ilişkilerinde daha aktif oldukları, kalabalık ortamlarda kendilerinin daha rahat ifade ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Nitekim bu konuda yapılmış bir araştırmada da; ergenlerin stresle başa çıkmada dış yardım arama düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, kız ergenlerin erkeklerden daha fazla dış yardım aradıklarını belirtilmiştir (Tan, 2012).

Benlik saygısı ve cinsiyet ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlar göze çarpmaktadır. Başka bir literatürde cinsiyetin ergenlerin benlik saygısı üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır (Ceylan, 2013). Yenidünya (2005) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalar benlik saygısı puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Sonuçlar, bu çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Kurşun'un (1998) yaptığı bir araştırmada ise, lise birinci sınıf öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada benlik saygısı kızlarda yüksek, erkeklerde orta düzeyde çıkmıştır. Bu alanda yapılan başka bir araştırma incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Balat ve Akman, 2004).

Anne-baba tutumlarıyla öğrencilerin öz saygı arasındaki ilişkiyi inceleyen 5. ve 6.sınıf öğrencilerini kapsayan bir araştırmada da (Growe; Akt., Çevik ve Atıcı,2009) anne ve babanın tutumlarıyla kız ve erkek öğrencilerinin özsaygı düzeyleri incelenmiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre, annenin cezalandırıcı ve denetleyici davranışları ile kız öğrencilerin özsaygıları arasında olumlu ilişki bulunmuştur. Babanın da destekleyici türden davranışları ile erkek öğrencilerin özsaygı düzeyleri arasında olumlu ilişki bulunmuştur.

Benzer bir çalışmada Çevik ve Atıcı (2009), ergenlerde benlik saygısının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Dördüncü Alt Problem Olan” Lise Türü Değişkenine Göre Öğrencilerin Algıladıkları Anne-Baba Tutum Puan Ortalamaları Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta Mıdır?” İlişkin Yorumlar:

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum puan ortalamalarının genel (demokratik, koruyucu ve otoriter) öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yürütülen bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre benlik algısı genel puanlarının, demokratik anne-baba, koruyucu anne-baba ve otoriter anne-baba puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farklılıkların hangi lise türleri arasından kaynaklandığını bulabilmek için Tukey HSD post hoc analizi yapılmıştır (Bulgular çizelge 4:6 'da verilmiştir.).

Yapılan bu analizler göre, öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum genel puanları, demokratik anne-baba ve koruyucu anne-baba tutum alt boyutlarında İmam-Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasındaki farklılaşmaların anlamlı olduğu ve bunun da Ticaret Meslek Lisesi lehine olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle, Ticaret Meslek Lisesi ‘nde öğrenim gören öğrencilerin kendi ailelerinin İmam-Hatip Lisesi ‘nde öğrenim gören öğrencilerin ailelerine göre daha koruyucu olarak algılanmaktadır. Bunun nedenlerinden biri de Meslek Lisesi ‘nde öğrenim gören öğrenci profilleriyle ilgili olabilir.

Ayrıca öğrencilerin algıladıkları otoriter anne-baba tutum alt boyutunda ise Anadolu Lisesi ile İmam Hatip Lisesi ve Anadolu Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında Anadolu Lisesi lehine; İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında ise İmam Hatip Lisesi lehine anlamlı fark çıktığı belirlenmiştir. Bu bulgulara göre, Anadolu Lisesi ‘nde öğrenim gören öğrencilerin anne ve babalarını İmam-Hatip Lisesi ve Ticaret Meslek Lisesi ‘nde öğrenim gören öğrencilere göre daha otoriter olarak algıladıklarını göstermektedir.

İlgili literatürler incelendiğinde; bu konuda yapılmış fazla araştırmaya rastlanmamıştır. Zeka türlerinin karşılaştıran bir araştırmaya rastlanmış (Korkmaz ve Yeşil,2011) ve bu araştırma bulgularına göre; öğrencilerin sosyal zeka algı düzeylerini Ticaret Lisesi, Fen Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesinin olumlu; diğer liselerin ise olumsuz yönde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Meslek liselerinde öğrenim gören öğrenci profilleriyle ilgili araştırmada da, aile tutumlarının öğrencilerin davranışlarına olan etkisi bulgulanmıştır. Bu bulgulara göre, öğrencinin ailesi tarafından fiziksel şekilde (tokat atma vb.) cezalandırılma sıklığı arttıkça; arkadaşları ile kavga etmekten kaçınmama, kendisini sınırlendiren bir kişiye hakaret ya da küfretme, kendisine hakaret eden bir kişiye fiziksel tepki (vurma vb.) gösterme, okula kesici alet (bıçak ve benzeri) getirilmesine daha olumlu bakma, okul malına zarar verme, öğretmenine karşı saygısız davranışlarda bulunma, okulu izinsiz terk etme, okulda kavga etme eğilimi de artmaktadır (Çelik ve Ereskici, 2008).

Beşinci Alt Problem Olan “Lise Türü Değişkenine Göre Öğrencilerin Benlik Saygısı Puan Ortalamaları Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta Mıdır?” İlişkin Yorumlar:

Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre benlik saygısı puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular çizelge 4:7' de verilmektedir.

Öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamalarının genel ve alt boyutlar bazında (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, başatme gücü, meslek ve eğitim, cinsel tutumlar, dürtü kontrolü, ruh sağlığı ve bireysel değerler) öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yürütülen bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre bireysel değerler, başatme gücü ve meslek ve eğitim puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farklılıkların hangi lise türleri arasından kaynaklandığını bulabilmek için Tukey HSD post hoc analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda, öğrencilerin bireysel değerler ve meslek ve eğitim puanları Anadolu Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasındaki farklılaşmaların anlamlı olduğu ve bunun da Ticaret Meslek Lisesi lehine olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin başatme gücü puanları İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında Ticaret Meslek Lisesi lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin benlik saygısı genel puan ortalamaları başta olmak üzere ölçeğin duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, cinsel tutumlar, dürtü kontrolü ve ruh sağlığı puan ortalamaları öğrenim gördükleri lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise benlik saygısı ile öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türleri ile benlik saygısı alt boyutlarından olan baş etme gücü, bireysel değerler ve meslek eğitim puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir. Ayrıca bireysel değerler, baş etme gücü ve meslek eğitim alt boyutları benlik saygısını yordamaktadır.

Buradan hareketle, Ticaret Meslek Lisesi, İmam-Hatip Lisesi ve Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrencilerinin benlik saygı düzeylerinin çoğu alt boyutları arasında bir ilişki olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Fakat öğrencilerin kendilerine değer verişleri, zor durumlarla başa çıkabilme ve de direnç gösterebilmekle ilgili olan baş

etme gücü, gelecekte kendilerini görmek istedikleri meslek ve devam etmek istedikleri eğitimle ilgili düşünlerini kapsayan meslek ve eğitim puan ortalamalarıyla lise türlerinin ilişkili olduğu düşünülebilir.

Ancak bu alanda üç lise türünün de kapsayan bir araştırmaya literatürde fazla rastlanmamıştır.

İlgili literatürler incelendiğinde;

Yaşar 'ın (2006) yaptığı bir araştırmada benzer bulgulara ulaşmış, öğrencilerin devam ettikleri lise türü (genel lise, endüstri meslek lisesi) ile bir kişilik özelliği olarak saldırganlık, bağlanma, başatlık, sebat, düzen, duyguları anlama, bağımsızlık, oto kontrol, özgüven, kişisel uyum, liderlik arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar araştırmamızın bulguları ile tutarlılık göstermektedir

Yaşar (2006) tarafından yapılan başka bir araştırma bulgularına göre ise; Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin Rotter denetim odağı ölçeği puanları ile cinsiyet, eğitim gördükleri lise türü, öğrenim gördükleri alan, algılanan gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Altıncı Alt Problem Olan “Öğrencilerin Yaşları İle Algıladıkları Anne-Baba Tutumları Arasında İlişkiye” İlişkin Yorumlar:

Öğrencilerin yaşları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasında ilişkiye ilişkin bulgular çizelge 4:8 'de ve çizelge 4:9'da verilmiştir. Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin yaşları ile benlik saygıları puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde; yaş ile benlik saygısı genel puan ortalamaları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Yine öğrencilerin yaşları ile aile ilişkileri puan ortalamaları, yaş ile bireysel değerler puan ortalamaları, yaş ile meslek ve eğitim puan ortalamaları, yaş ile sosyal ilişkiler puan ortalamaları ve yaş ile beden imgesi puan ortalamaları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlara göre öğrencilerin yaşları arttıkça benlik saygı puanlarının ve benlik saygısı alt boyutlarından aile ilişkileri, bireysel değerler, meslek ve eğitim, sosyal ilişkiler, beden imgesi puanlarının arttığı söylenebilir.

Bu bulgulara göre, öğrencilerinin yaşları ile algıladıkları demokratik anne-baba tutum puanları arasındaki anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin yaşları ile algıladıkları demokratik anne-baba tutumları arasında bir ilişkinin olmadığı söylenebilir. Diğer bir deyişle öğrencilerin yaş grubu algıladıkları demokratik anne- baba tutumunu yordamamaktadır.

Yedinci Alt Problem Olan “Benlik Saygısı Ve Algılanan Anne-Baba Tutumları Arasında İlişki Var Mıdır?” İlişkinin Yorumları:

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygıları arasında ilişkiye ilişkin bulgular çizelge 4:10’ da verilmiştir.

Araştırmada, öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygıları ve benlik saygıları alt boyutlarının tümüne yakınında (başetme gücü, dürtü kontrolü, aile ilişkileri, bireysel değerler, cinsel tutumlar, duygusal düzey, çevre uyumu, sosyal ilişkiler, ruh sağlığı, beden imgesi dahil; sadece meslek ve eğitim hariç) anlamlı ilişkinin olmadığı söylenebilir. Lakin öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum puanları arttıkça meslek ve eğitim puanlarının da arttığı söylenebilir (çizelge 4:10). Buradan hareketler demokratik tutumu benimseyen anne-babaların meslek ve ilgileri konusunda ergenlere güven duyacağı, onların kararlarına saygıyla yaklaşım gurur duyacağı ve ergenlerin kararlarını ve sorumluluk alabilmesini destekleyici yönde hareket edeceği olarak yordanabilir. Yavuzer (1997), benlik saygısının erken çocukluk dönemlerinden başlayarak çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim rollerine uygun sorumluluklar verilmesiyle geliştiğini ifade etmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, bu alanda yapılmış olan bir çok araştırmaya rastlanmıştır ve algılanan anne baba tutumunun ergenlerin benlik saygısı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre, anne baba davranışını eşitlikçi ve sahiplenici olarak algılayan ergenlerin benlik saygısı, anne baba davranışını kuralcı, katı ve ilgisiz olarak yorumlayan ergenlerden daha fazladır (Ceylan, 2013). Diğer bir çalışmada ise; ebeveynlerini eşitlikçi olarak yorumlayan ergenlerin benlik saygısının; ebeveynlerini kuralcı, katı, ilgisiz ve cezalandırıcı olarak yorumlayanlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Sezer ve İşgör, 2006).

Torucu (1990) “ergenlerin sosyo-ekonomik seviyesi ve ebeveyn davranışlarındaki değişikliklerin saptanıp benlik saygısına etkisinin incelenip karşılaştırılması” konulu çalışmasında ise, eşitlikçi davranışların benlik saygısını pozitif yönde etkilediğini, otoriter, baskıcı ve koruyucu davranışların ise benlik saygısını negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Kuzgun (1972) tarafından “ebeveyn davranışlarının ergenlerin kendini gerçekleştirme seviyesine etkisi” konulu çalışmasında, eşitlikçi ebeveyn tutumunun, ergenin kendini gerçekleştirme adına en uygun tutum olduğu, baskıcı anne-baba tutumunun ergenin kendini gerçekleştirme engeli olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Baldwin (1995) in yapmış olduğu çalışmada, eşitlikçi anne-baba tutumunun ergenin kişilik gelişimine pozitif yönde katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Demokratik anne-baba tutumunun 14-16 yaş arası gençlerin kişisel, sosyal ve genel uyum seviyesini pozitif yönde desteklediği; baskıcı ve ilgisiz tutumların ise gençlerin uyum seviyesini negatif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Bostan, 1993). Baran (2003) tarafından yapılmış olan araştırmaların sonucundan elde edilen verilere göre anne babalar tarafından çocuklara sorumluluk verilme durumunun benliğin olumluluğu yönündeki puanlarında anlamlı farklılık oluşturduğu bulunmuştur. Bostan (1993), demokratik anne-baba tutumlarının 14-16 yaş grubu ergenlerin sosyal, kişisel, ve genel uyumlarını olumlu yönde etkilediğini; otoriter ve ilgisiz tutumların ise ergenlerin uyum düzeyini olumsuz yönde etkilediği saptamıştır.

Farklı bir araştırmada Kızıltan (1984); anne-baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisini araştırmıştır. Bu çalışmadan alınan sonuçlara göre; demokratik tutumlara sahip anne-babası olan üniversite öğrencilerinin uyum düzeyleri; koruyucu, ilgisiz ve otoriter ana-babaya sahip olanların uyum düzeylerinden daha yüksektir.

Torucu (1990) “ergenlerin sosyo-ekonomik seviyesi ve ebeveyn davranışlarındaki değişikliklerin tespit edilip benlik saygısını etkileme düzeyinin incelenip karşılaştırılması” konulu çalışmasında ise, eşitlikçi davranışın benlik saygısını pozitif etkilediğini, baskıcı ve koruyucu davranışın ise benlik saygısını negatif yönde etkilediği neticesine varmıştır. Örgün (2000) tarafından “ebeveyn davranışları ile 8.

sınıf düzeyindeki öğrencilerinin benlik saygıları ve girişkenlikleri arasındaki ilişki” konulu araştırmasında, eşitlikçi aile içinde yetiştirilen bireylerin benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğu gözlenirken, baskıcı ve otoriter aile içinde yetiştirilen bireylerin benlik saygısı düzeylerinin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Anne-baba tutumları ile duygusal zeka ilişkisi araştırılmıştır ve bulgulara göre, duygusal zeka ile anne- baba tutumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Şimşek (2006) “duygusal zekânın, ebeveyn davranışının ve doğum sırasının seçilen liderlik şekline etkisi” isimli çalışmasında, ebeveyn davranışlarının alt düzeyleriyle (demokratik anne-baba, koruyucu anne-baba, otoriter anne-baba) beş duygusal zeka alt düzeyi arasındaki bağların anlamlı olduğu bulgusuna varılmıştır. Eşitlikçi davranış gösteren ailelerde bireyin öz farkındalığı, hislerinin farkındalığı, empati sağlama yeteneği ve sosyalleşme yeteneği artmaktadır. Baskıcı davranışların düzeyi yükseldikçe sosyalleşme yeteneği, hislerin farkında olma, kendinin farkına varma ve empati sağlama yetenekleri de azalmaktadır. Anne-baba tutumları ilse saldırganlık konusunda yapılan araştırmalara da rastlanmış ve bu araştırmanın bulgularına da yer verilmiştir. Yıldız ve Erci (2011) ; otoriter ve ilgisiz tutum sergileyen anne-babaya sahip olan adölesanların (ergenlerin) daha fazla saldırganlık tutumu içinde olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalarına göre demokratik anne baba tutumları ile adölesanların saldırganlığı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu, otoriter ve ilgisiz tutum ile negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu araştırma bulguları ise Kuzgun tarafından yapılan araştırmayı da destekler niteliktedir. Nitekim Kuzgun (1972) “ebeveyn davranışlarının kendini gerçekleştirme seviyesine etkisi” isimli çalışmasında, eşitlikçi ebeveyn davranışının, çocuğun kendini gerçekleştirmesine olanak vermek bakımından en uygun tutum olduğu, baskıcı davranışın ise, çocuğun kendini gerçekleştirmesine mani olduğu neticesine varmıştır.

Farklı bir çalışmada Çuhadaroğlu (1986) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da bilişsel çarpıtma ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu bulgulanmış ve bilişsel çarpıtma düzeyi arttıkça benlik değerinin azaldığı tespit edilmiştir. Zira bilişsel çarpıtma davranışı sergileyen bireylerin ortak paydası, kendilerini eksik ve önemsiz olarak hissetmeleridir.

Benlik saygısı ile dolaylı olarak ilişkili olan empati gelişiminin benlik saygısı ile ilişkisi yapılan araştırmada da paralel bulgulara rastlanmıştır. Sayıl (2009) , ergen erkeklerde, empati gelişimi ile olumlu ve olumsuz sosyal davranışların düzeyi fark etmeksizin ergenin kendini anne-babası ve arkadaşlarıyla daha güvenli ilişkiler içinde hissetmesi yine kendi bildirimine göre benlik saygısını artırabilmektedir. Bu bulgu erkek ergenlerin yakınlarıyla sosyal ilişkilerini güvenli olarak algılamasının benlik saygısı bakımından önemini göstermektedir.

Literatürde yapılmış olan tüm araştırma bulguları değerlendirildiğinde, öğrencilerin benlik saygılarını geliştiren en elverişli tutum olarak demokratik anne-baba tutumu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü demokratik anne-baba tutumu öğrencinin benlik saygısı, sosyal ilişkiler, duygusal zeka, empati yeteneği, kendini gerçekleştirme, farklı durumlara uyum gösterebilme yeteneği ve akademik başarıya olan etkisine kadar pek çok alanda olumlu yönde etkilediği bulgularına ulaşılmıştır. Nitekim Cüceloğlu (2006) da, otoriter anne-baba tutumunda çocuğun kendi duygu ve düşüncelerine güvenmemeyi öğrendiğini savunmuştur (Cüceloğlu, 2006: 83).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmada, İstanbul ili Başakşehir İlçesi Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi ve İmam-Hatip Lisesi 'nde öğrenim gören 12. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarıyla benlik saygı düzeyleri ve alt boyutları arasındaki (aile ilişkileri, dürtü kontrolü, cinsel tutumlar, bireysel değerler, başetme gücü, duygusal düzey, çevre uyumu, sosyal ilişkiler, ruh sağlığı, beden imgesi, meslek ve eğitim) ilişki bazı değişkenlere göre(yaş, cinsiyet, okul türü) incelenmiştir. Aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutum puanlarının gerek genel gerekse de tüm alt boyutlarından “orta” düzeyde puan almışlardır (Çizelge 4:2, Çizelge 4:3).

Öğrencilerin benlik saygıları alt boyutlar bazında değerlendirildiğinde cinsel tutumlar, dürtü kontrolü ve ruh sağlığı boyutlarından likert ölçek karşılıklarında “bana biraz uygun” derecesinde ve “orta” düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer tüm alt boyutlarında (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, başetme gücü, meslek ve eğitim ve bireysel değerler) puanların likert ölçek karşılıklarının “bana uygun” derecesinde olduğu ve “yüksek” düzeyde olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre algılanan demokratik anne-baba, koruyucu anne baba ve otoriter anne-baba tutum puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı, genel puanın ise farklılaşmadığı görülmüştür. Demokratik anne-baba tutum puan ortalamalarında farklılaşmaların erkeklerin lehine olduğu görülmektedir. Bu duruma göre erkek öğrenciler ailelerini kız öğrencilere göre daha demokratik olarak algılamaktadırlar. Koruyucu anne-baba tutumunda kız öğrenciler ise, ailelerini erkek öğrencilere göre daha koruyucu algıladıkları yönündedir. Algılanan otoriter

anne-baba tutumunda kız öğrencilerin anne-babalarını erkek öğrencilere göre daha otoriter algıladıkları görülmüştür (Çizelge 4:4). Benzer bir çalışmada da Gazioğlu ve Köknel (2007), demokratik tutuma sahip olan anne-babaların çocuklarının olumlu yönde öz benlik kavramını geliştirdiklerini bulmuşlardır.

Öğrencilerin benlik algıları puan ortalamalarının genel ve alt boyutlar bazında (duygusal düzey, beden imgesi, sosyal ilişkiler, çevre uyumu, aile ilişkileri, baş etme gücü, meslek ve eğitim, ruh sağlığı ve bireysel değerler) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Cinsel tutum ve dürtü kontrolü puan ortalamalarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Erkek öğrencilerin cinsel tutum ve dürtü kontrolü puan ortalamalarının kız öğrencilerin puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4:5).

Çizelge 4:6 'da üç lise türü arasında yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, demokratik, otoriter ve koruyucu anne-baba tutumları puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Farklıların kaynağını bulmak için yapılan post-hoc analizi sonucunda ise, demokratik ve koruyucu anne-baba tutum ve alt boyutlarında İmam-Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasındaki farklılaşmalar anlamlı olduğu ve bunun da Ticaret Meslek Lisesi lehine olduğu görülmüştür. Ticaret Meslek Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin anne ve babalarını İmam-Hatip Lisesi'nde okuyan öğrencilere göre daha demokratik algıladıklarını göstermektedir. Çizelge 4:7 'de verilen analizler sonucunda, öğrencilerin bireysel değerler ve meslek ve eğitim puanları Anadolu Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasındaki farklılaşmalar anlamlı olduğu ve bunun da Ticaret Meslek Lisesi lehine olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin baş etme gücü puanları İmam Hatip Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi arasında Ticaret Meslek Lisesi lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Algılanan demokratik anne-baba tutumu ve alt boyutlarından Ticaret Meslek Lisesi lehine anlamlı sonuçlar çıkması; benlik saygısı ile alt boyutlarından olan baş etme gücü, bireysel değerler ve meslek ve eğitim bölümünden de liseler arası yapılan karşılaştırmalar sonucunda Ticaret Meslek Lisesi lehine farklılıklar çıkması, demokratik tutum ile benlik saygısı alt boyutlarının (bireysel değerler, meslek ve eğitim, baş etme gücü) ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre, algılanan

demokratik anne-baba tutumunun öğrencilerde baş etme gücü olarak özgüveni, kararlılık düzeyini ve çevreye olan uyum düzeylerini yordayıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Nitekim Eric Fromm, gittikçe yükselen bireyselleşme sürecinin ve bunun neticesinde oluşan benlik yapısına dair sınırların önem arz edecek düzeyde, toplumun temin ettiği şartlar neticesinde geliştiğini, katı ve kuralcı davranışların bireyin benliğine dair gelişimine engel olduğunu, bunun neticesinde ise bireyin kendisini yalnız ve çaresiz olarak hissettiğini savunmaktadır (Geçtan, 2005). Demokratik anne-baba tutumu, ergenin olumlu bir benlik kavramı geliştirmesini ve bağımsızlığını kazanmasını kolaylaştırır (Yavuzer, 2004).

6.2. Öneriler

Bu konudaki çalışmaların farklı örneklerle yenilenmesinin konu hakkında yeni yorum ve görüşlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu konuda farkındalık yaratılmasına da önemli katkılar sağlayacaktır görüşünderiz. Ailesinin tutumlarından şikayetçi olan öğrencilerin ve düşük benlik saygısı nedeniyle liselerdeki psikolojik danışma ve rehberlik servislerinden yardım alan öğrencilerin bu problemleri ile başa çıkmalarına yardımcı olmak üzere hazırlanacak programlarda, işlevsel olmayan tutumların değiştirilmesine yönelik çalışmalara yer verilmesi utangaçlık ve düşük benlik saygısıyla başa çıkmada olumlu sonuçlar elde edilmesinde etkili olabilir.

- Rehberlik servislerinin anne-baba tutumlarıyla ilgili seminerler düzenleyerek öğrencilerin anne ve babalarının da rehberliğin bilgi yayma ve toplama hizmetinden yararlanmaları sağlanmalıdır.
- Anne babaların çocuklarını daha demokratik ve eşitlikçi bir tutumla yetiştirebilmeleri için kendi düşüncelerini ve fikirlerini geliştirebilecek eğitim seviyelerini arttırabilecek imkanları değerlendirebilmeleri söylenebilir.
- Anne babaların öğrencilere karşı olan tutumlarında tutarlı davranmaları gerekmektedir. Her geçen gün bireyleşen ve gelişen çocuklarının tutarsız anne baba davranışlarıyla tutarsız bir birey olarak yetişmemesi için anne-babaların davranışlarında kararlı olmaları gerekmektedir.
- Anne ve babalar çocukları ile olumlu iletişim kurmalı; problemleri konuşarak, karşılıklı sevgi ve saygı ortamı içerisinde birlikte çözüm bulmalıdırlar.
- Öğrencilerin aile ortamı hakkında çeşitli tekniklerle bilgi edinip, aile işlevlerini daha sağlıklı hale getirebilmek amacıyla dıştan denetimli olmaktan çok içten denetimli olmalarına yönelik okullarda rehberlik servisleri tarafından seminerler düzenlenebilir.
- Mesleki rehberlik konusunda aile ve öğrencileri bilgilendirmek amacıyla seminerler düzenlenebilir.
- Öğretmenler öğrencilerinin gerçeğe dayanan ve ulaşılabilir hedefler oluşturması konusunda yardımcı olmalıdırlar. Çünkü ulaşılabilir hedefler oluşturmak öğrencilerin çabalama davranışı göstermelerini sağlayarak yeni yetenekler geliştirip kendilerine olan özgüvenin gelişmesinde yardımcı olabilecektir.

- Öğretmenler öğrencilerini yüzeysel değil, kişisel olarak da tanımalıdır, onların güvenlerini geliştirebilecek etkinlikler oluşturabilmelidir.
- Öğretmenler öğrencilerinin karşılaşılabilecekleri zor durumlarda uygulayabilecekleri baş etme stratejileri öğretilmelidir. Aynı zamanda uygulatılmalıdır.
- Anne ve babalar çocuklarını daha fazla sosyalleşebilmeleri için sosyal faaliyetlere katılma konusunda teşvik etmelidirler.

KAYNAKLAR

- Akbaba, S.** (1988), *Ana-Baba Tutumlarının Bazı Kisilik Özellikleri Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akdeniz, S.** (2009) “*Ergenlerin Meslek Kararı Verme Yetkinlik Algılarının, Algılanan Ana- Baba Tutumu Ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*”, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aksaray, S.**(1992)”*Adolesanların Benlik İmajlarını Etkileyen Etmenlerden Ana-Baba Tutum Algısı*”.Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, S.** (2011)” *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları Ve Benlik Saygısı*”. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bilim Dalı.
- Aydın,N.**,(2006).HaksözDergisi,Sayı:179,.http://www.haksozhaber.net/okul/article_detail.php?authorId=674. Erişim tarihi: 26.03.2015.
- Bandura, A.** (1989). Human Agency İn SocialCognitiveTheory
- Bacanlı, H.** (2002),*Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayınları, 5. Baskı, Ankara, s.116.
- Balat G. , Akman, B.** (2004). *Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi*. FıratÜniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14 (2), 175-183.
- Baldwin, A. L.** (1995) *Behaviourand Development Childhood*. 2. Edition. TheDiyder Pres. NewYork.
- Baltaş A.**, (1998) *Ana-Baba El Kitabı*, Remzi Kitabevi, 13.Basım, İstanbul.

- Baran.G.**(2003), *Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi. Ev Ekonomisi Y.O Çocuk Gelişimi A.B.D.
- Blair ve Jones,**(1964). Aktaran: Prof.Dr. Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul. 15.Basım. Remzi Kitabevi.
- Bostan, S.** (1993). *14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Ana-Baba Tutumlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Budak, S.** (2000).*Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, , s. 124.
- Busse, T.,**(1969)” *Child-Rearing Antecedents of Flexible Thinking.*”Development Psychology I.no.5i.
- Büyüköztürk,** (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 1. Basım, Ankara: PegemAYayincılık .
- Büyükşahin G., Atıcı M.**(2009), *Lise 3.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi,Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*,cilt: 6, sayı: 1.
- Canat, S.**(1985)” *Ergenlik Dönemi ve Bireyselleşme Sorunu*”,*XXI. Ulusal Psikiyatri Ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi.
- Cenkseven, F.**(2002) *Ergenlerin Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Benlik İmajına Etkisi*, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Ve Bilim Dergisi,Cilt 27, Sayı 125(28-35).
- Ceylan İ.,**(2013)*Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Duygusal Öz yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Coopersmith,** (1967).Akt: Sarıçam,(2011), “*Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları İle Benlik Saygıları Ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* “,Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Erzurum.
- Cüceloğlu** (1998), *İçimizdeki Çocuk*, 21.Basım, S., 331, Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D.**(1998) *İnsan ve Davranışı (8. Basım)*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 331.

- Çağdaş ve Seçer**,(2005), *Anne Baba Eğitimi*. Ankara. 4.basım. Kök Yayıncılık
- Çetinkaya, S.Ç.**(2004).“*Afyon Merkezinde İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), AfyonKarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Çuhadaroğlu, F.** (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Dodson,F.**(1998) *Sevgiyle Disiplin “ Doğumdan Yirmi Bir Yaşa Kadar”*, İstanbul, 1.Basım, Kuraldışı Yayıncılık.
- Doğan, M.**(2006) *Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin ve Denetim Odaklarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ereskici S., Çelik E.**(2008),*Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Disipline Aykırı Davranışta Bulunma Nedenleri*, Gazi Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Erkan, S.**(1986)”*Ana Babalarını Demokratik, Otoriter Ve İlgisiz Olarak Algılayan Bireylerin Benlik Kavramları Ve İdeal Benlik Kavramlarının Bağdaşım Dereceleri Arasındaki Fark*” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eşer, H.** (2005). *Üniversite Öğrencilerinde Dini İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Faber, A.,Mazlish, E.** (1980) *How To Talk So Kids Will Listen&Listen So Kids Will Talk*, New York AvonBooks.
- Gazioğlu, G. Ve Köknel, Ö.**(2007). *Çocuk Yetiştirmede Duygusal Zekanın Önemi: Anne-Baba Tutumlarının Ve Duygusal Zekanın Çocukların Başarısına Ve Öz Benlik Kavramlarına Olan Etkisi*, IX. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı, İzmir.
- Geçtan, E.** (1982).*Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*. Ankara: Maya Matbaacılık.
- Geçtan, E.** (1990). *Psikanaliz ve Sonrası*. Remzi Kitabevi. 4. Basım. İstanbul.
- Gordon T.**,(2014) “*Etkili Anne Baba Eğitimi*”,10. Basım.Profil Yayıncılık, İstanbul.

- Güçray, S.**(2002),” *Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi* “(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Hamarta E.**,(2009) Demirbaş E.,*Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Hançerlioğlu,**(1997), *Ruhbilim Sözlüğü*, 3.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hatipoğlu, Z.**(1996),”*Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Benlik Tasarım Düzeyleri İle Algılanan Anne Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hudson Ve Rapee,** (2000),”*Ebeveyn-Çocuk Etkileşimleri Ve Anksiyete Bozuklukları: Gözlemsel Bir Çalışma*”, Psikoloji Bölümü, MacquarieUniversity, Sidney, Avustralya.
- Hudson, J. L.ve Rapee, R. M.**(2000). “*The Origins of Social Phobia,*” *BehaviorModification*, 24 (1) 102-130.
- Hurlock, B.**(1955).*Adolescent Development*. New York:McCraw-HillBookCo., A.
- İnanç B., Yerlikaya E.**,(2008),*Kişilik Kuramları*, Pegem Akademi, 1. Baskı. Ankara.
- Kağıtçıbaşı, C.**(1999)*Yeni İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*.s.102.106Evrım Yayınevi, 10. baskı, Sosyal Psikoloji Dizisi:1, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç.**(1981). *Çocuğun Değeri*, Gözlem Matbaacılık Koll. Şti, İstanbul.
- Kızıltan, G.** (1984). *Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Etmenler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz Ö.**(2011), Yeşil R.,*Orta Öğretim Kurumlarının Öğrencilerin Çoklu Zeka Profillerine Etkisi* .Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fak. BÖTE Bölümü Kırşehir,.
- Köknel, Ö.** (1989). *Genel ve Klinik Psikiyatri*. Nobel Tıp Kitabevi. İstanbul.
- Köroğlu E.** Amerikan Psikiyatri Birliği (1989) *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, 3. Baskı (DSM-III-R) Hekimler Yayın Birliği, Ankara
- Kulaksızoğlu A.**,(2006). *Ergenlikte Kişiliğin Gelişmesi*,118-119, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Kulaksızoğu A.**, (2005). *Ergenlik Psikolojisi*. 15. Basım. Remzi Kitabevi, sf: 119-121. İstanbul..
- Kurşun, M.** (1998). *Elazığ'da İki Farklı Lisedeki Öğrencilerin Aile Sorunlarının Benlik Saygısı Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuzgun, Y.** (1972) *Ana-Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Maslow A.**, *İnsan Olmanın Psikolojisi*. Kuraldışı Yayıncılık. 1. Basım. İstanbul.
- Nasta, (2007); Akt. Telef, (2011), "Olumlu Ve Olumsuz Yaşantı Ölçeği: Ergenler İçin Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması", On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık ABD, Çanakkale.**
- Offer, D.**(1989)., M. *"The Offer Self-Image Questionnaire: A Manual"*. Chicago:, Michael Reese Hospitaland Medical Center
- Örgün, Selda K.** (2000). *Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, (1994)Akt: Merter K., 2013, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Maltepe Ölçeği Örneği), İstanbul, 2013.**
- Peker. H.**(2010) *Çocuk Eğitiminde Pozitif Disiplin "Zor Çocuk Yoktur"*, Timaş Yayıncılık, 3. Basım, İstanbul.
- Rozen, B.C**(1967) *"Social Class And The Child 'S Perception Of TheParent", Reading İn The Psychology Of Parent. Child Relationship (Ed.G.R.Edinnus) New York: WileyAnd Sons, Inc.*
- Rogers, C.**(1980). *Yarının İnsanı*. Okuyanus yayıncılık. İstanbul.
- Sayıl M.** (2009) *Liseli Ergenler ve Üniversiteli Gençlerde Benlik Saygısı: Ebeveyn ve Akarana Bağlanma, Empative Psikolojik Uyum Değişkenlerinin Rolü*, Hacettepe Üniversitesi, Türk Psikoloji Dergisi, 24 (63), 48-63
- Sert, M.** (1994). *"Normal Lise İle İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Denetim Odakları Üzerinde Bir İnceleme"*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sertelin, Ç.**(2003). *Aile Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sevinç M.**(2005)., *Kendine Güven ve Başarı*; sf:79,İstanbul.
- Sezer, F.,İşgör, S. Y., Özpolat, A. R., Sezer, M.**(2006). *Lise Öğrencilerinin Öz-Yeterlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. KazımKarabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 129-137.
- Tan S., Aldemir Ş.**(2012), *Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Atılganlık Düzeyleri Ve Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi* Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Ad, New/Yeni SymposiumJournal, 23, Cilt 50, Sayı 1, Ankara.
- Torucu, Belgin K.**(1990),*13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana- Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tufan Ve Güdek, (2008), “Piyano Dersi Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi” Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,Cilt:28 Sayı:1.**
- Tüfekçiyaşar,T., (2014) Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.**
- Ünüvan, A.,(2007).Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Kendine Saygı Düzeylerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.**
- Yaşar, V.**(2006), *Farklı Liselerde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Denetim Odağı Düzeyleri İle Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması*,Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Program, İstanbul.
- Yavuzer H.**(1997), *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. 5. Basım, İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, (2001);Akt: Çetinkaya, 2007;Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.**
- Yavuzer, H. (1979). “6-12 Yaş Çocuklarının Psikososyal Gelişmesi,” Psikoloji Dergisi,5, 20-24.**
- Yavuzer H., Anne Baba Okulu.24.Basım. Remzi Kitabevi,115-116.**
- Yazgan İ. B. Bilgin, M ve Kılıç Atıcı, M.**(2004) *Gelişim Psikolojisi: Ergen Ve Çocuk Gelişimi*, Adana: Nobel Kitabevi.

- Yenidünya, A.** (2005). *Lise Öğrencilerinde Rekabetçi Tutum, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, E. Ve Erci, B.** (2011). *Anne Baba Tutumları İle Adölesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(3), 6-11.
- Yılmaz, A.** (2009) *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Kararsızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yörükoğlu A.,** (2000) *Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, İstanbul: Özgür Yayınları, , s. 103.

EK 1

YAŞ: 16() 17() 18() 19() CİNSİYET: KIZ () ERKEK ()

OKUL TÜRÜ: ANADOLU LİSESİ ()

İMAM HATİP LİSESİ ()

TİCARET MESLEK LİSESİ ()

Aşağıda hazırlanmış olan ölçeği size uygun olan A.hiç uygun değil, B.pek uygun değil, C.biraz uygun,D.çok uygun, E.tamamen uygun seçeneklerden herhangi birini işaretlemeniz rica ederim.

- 1) Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.
- 2) Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.
- 3) Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.
- 4) Her zaman başıma kötü bir şey geleceğim gibi beni koruyup kollamaya çalışır.
- 5) Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.
- 6) Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir,geldiklerinde onlara iyi davranır.
- 7) Elinden geldiği kadar her konuda fikrimi almaya özen gösterir.
- 8) Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söyler.
- 9) Bana hükmetmeye çalışır.
- 10) Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.
- 11) Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.
- 12) Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranır.
- 13) Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.
- 14) Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.
- 15) Birlikte olduğumuz zaman ilişkimiz arkadaşçadır.
- 16) Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.
- 17) Sevmediğim yemekleri yarayacağı düşüncesiyle zorla yedirir.
- 18) Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.
- 19) Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamdan kaygılanır.
- 20) Evde bir konu tartışırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.
- 21) Küçüklüğümde bana yeterince ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.
- 22) Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır, parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.
- 23) Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.
- 24) Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırır.
- 25) Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak kullanır.
- 26) Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır.
- 27) Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.
- 28) Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.
- 29) Ona yakınlaşmak istediğimde daima bana sıcak bir biçimde karşılık verir.
- 30) Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır.
- 31) Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.

- 32) Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.
 33) Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.
 34) İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.
 35) Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.
 36) Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi öğrenmek ister.
 37) Beni olduğum gibi kabul etmek istemiştir.
 38) Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.
 39) Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.
 40) Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.

CEVAP KAĞIDI

1	A	B	C	D	E	21	A	B	C	D	E
2	A	B	C	D	E	22	A	B	C	D	E
3	A	B	C	D	E	23	A	B	C	D	E
4	A	B	C	D	E	24	A	B	C	D	E
5	A	B	C	D	E	25	A	B	C	D	E
6	A	B	C	D	E	26	A	B	C	D	E
7	A	B	C	D	E	27	A	B	C	D	E
8	A	B	C	D	E	28	A	B	C	D	E
9	A	B	C	D	E	29	A	B	C	D	E
10	A	B	C	D	E	30	A	B	C	D	E
11	A	B	C	D	E	31	A	B	C	D	E
12	A	B	C	D	E	32	A	B	C	D	E
13	A	B	C	D	E	33	A	B	C	D	E
14	A	B	C	D	E	34	A	B	C	D	E
15	A	B	C	D	E	35	A	B	C	D	E
16	A	B	C	D	E	36	A	B	C	D	E
17	A	B	C	D	E	37	A	B	C	D	E
18	A	B	C	D	E	38	A	B	C	D	E
19	A	B	C	D	E	39	A	B	C	D	E
20	A	B	C	D	E	40	A	B	C	D	E

EK 2

Lütfen aşağıdaki her cümleyi dikkatle okuduktan sonra her ifadenin yanındaki kutulardan size en uygun olan birisinin içine (X) işareti koyunuz. Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.

1. Bana çok uygun	4. Bana pek uygun değil
2. Bana uygun	5. Bana çoğunlukla uygun değil
3. Bana biraz uygun	6. Bana hiç uygun değil

1	Başka insanlarla birlikteyken birinin benimle alay edeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6
2	Anne ve babanın gelecekte benimle gurur duyacaklarını sanıyorum.	1	2	3	4	5	6
3	Sırf “zevk olsun” diye birisine zarar vermeye kalkmam.	1	2	3	4	5	6
4	Kolay tepem atar.	1	2	3	4	5	6
5	Annem ve babam hep başkasının (örneğin kardeşlerimden birinin) tarafını tutarlar.	1	2	3	4	5	6
6	Karşı cinsten akranlarım beni sıkıcı bulur	1	2	3	4	5	6
7	Kendimi genellikle gergin hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
8	Genellikle pikniklerde veya arkadaş toplantılarında kendimi bir yabancı gibi hissederim.	1	2	3	4	5	6
9	Ailem, gelecekte benim yüzümden hayal kırıklığına uğrayacak.	1	2	3	4	5	6
10	Zaman zaman pek kontrol edemediğim ağlama veya gülme nöbetlerine tutulurum.	1	2	3	4	5	6
11	Eğer, kafama koyarsam öğrenemeyeceğim hiçbir şey yok gibidir.	1	2	3	4	5	6
12	Genellikle babamın hiçbir işe yaramadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
13	Çoğu zaman kafam karmakarışıktır.	1	2	3	4	5	6
14	Kendimi tanıdığım insanların çoğundan daha aşağı hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
15	Annemi ve babamı anlamak benim için mümkün değil.	1	2	3	4	5	6
16	Olaylar üzerinde düşünüp, onları sıraya koyup, bir anlam çıkarmaya çalışmakla uğraşmam.	1	2	3	4	5	6
17	Geçen yıl sağlığım beni çok endişelendirdi.	1	2	3	4	5	6
18	Açık saçık şakalar bazen komik olur.	1	2	3	4	5	6
19	Kendi hatam olmayan şeylerden ötürü bile çoğunlukla kendimi suçlarım.	1	2	3	4	5	6
20	Cinsel organlarım normal büyüklüktedir.	1	2	3	4	5	6

21	Genellikle mutluyum.	1	2	3	4	5	6
22	Eleştirileri kırılmadan kabul ederim.	1	2	3	4	5	6
23	Bazen kendimden öyle utanırım ki, hemen bir köşeye saklanıp ağlamak isterim.	1	2	3	4	5	6
24	Gelecekte mesleğimden gurur duyacağımdan eminim.	1	2	3	4	5	6
25	Duygularım kolayca incinir	1	2	3	4	5	6
26	Arkadaşarımla birinin başına çok kötü bir iş geldiğinde ben de üzülürüm.	1	2	3	4	5	6
27	Kendimin de hatalı olduğunu bilsem bile suçu başkasına yüklerim.	1	2	3	4	5	6
28	Gelecekteki halimi gözümün önünde canlandırdığımda bu beni tatmin ediyor.	1	2	3	4	5	6
29	Çoğu zaman kendimi duygusal yönden boş hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
30	Çalışmak yerine aylıklık etmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6
31	Her zaman doğru söylemek hiç de gerekli değildir.	1	2	3	4	5	6
32	Rekabetçi bir toplum içinde yaşıyoruz ve ben bundan korkmuyorum.	1	2	3	4	5	6
33	Annem ve babam genellikle iyi geçinirler.	1	2	3	4	5	6
34	Başka insanların benden pek hoşlanmadıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
35	Yeni arkadaşlıklar kurmakta çok zorluk çekerim.	1	2	3	4	5	6
36	Çok fazla huzursuzum.	1	2	3	4	5	6
37	Bazen beni kızdırsa da, annem ve babamın disiplinli olmasını doğru buluyorum.	1	2	3	4	5	6
38	Bir başka insanla birlikte çalışmaktan hiç hoşlanmam.	1	2	3	4	5	6
39	Bedenimin dış görünüşünden gurur duyuyorum.	1	2	3	4	5	6
40	Zaman zaman gelecekte ne tür bir iş yapacağım diye düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
41	Baskı (stres) altındayken ben sakin kalmayı becerebilirim.	1	2	3	4	5	6
42	İleride bir aile kurduğumda bu ailenin bazı açılardan kendi aileme benzeyeceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
43	Yaşamaya devam etmektense, ölmenin daha iyi olacağını sık sık düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
44	Yeni arkadaşlıklar kurmak bana çok zor gelir.	1	2	3	4	5	6
45	Hayatımın kalan kısmında, bir işte çalışmaktansa başkaları tarafından geçindirilmek isterim.	1	2	3	4	5	6
46	Ailemde kararlar verilirken benim de söz hakkım olduğunu hissedirim.	1	2	3	4	5	6
47	Yanlışlarımın düzeltilmesini dert etmem, çünkü bundan yeni bir şey öğrenebilirim.	1	2	3	4	5	6
48	Kendimi çok yalnız hissediyorum.	1	2	3	4	5	6

49	Kendim bir şeyler elde ediyorsam, davranışlarımın başkalarını nasıl etkileyeceği beni ilgilendirmez.	1	2	3	4	5	6
50	Yaşamayı seviyorum.	1	2	3	4	5	6
51	Ruh durumumda büyük iniş çıkış yoktur.	1	2	3	4	5	6
52	İyi yapılmış bir iş bana zevk verir.	1	2	3	4	5	6
53	Annem ve babam bana karşı genellikle sabırlıdır.	1	2	3	4	5	6
54	Beğendiğim insanları taklit etmek zorundaymışım gibi geliyor.	1	2	3	4	5	6
55	Kendi çocukları mutsuz geçmişse, anne babalar çok sıklıkla çocukları anlamazlar.	1	2	3	4	5	6
56	Yaşıtlarımla beraber olmaksızın, yalnız olmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6
57	Bir şeyi yapmaya karar verince, muhakkak yaparım.	1	2	3	4	5	6
58	Kızların, oğlanların (karşı cinsin) beni çekici bulduklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
59	Başkalarında öğreneceğim çok şey olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
60	Seks filmlerine gitmem.	1	2	3	4	5	6
61	Sürekli olarak bir şeyden ürküyorum.	1	2	3	4	5	6
62	Çok sıklıkla “Hiç de olmak istediğim gibi biri değilim.” diye düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
63	Elimden geldiğinde arkadaşlarıma yardım etmeyi severim.	1	2	3	4	5	6
64	Yeni bir durumla karşılaşacağımı bilirim, o durum hakkında önceden, mümkün olduğu kadar çok bilgi toplamaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6
65	Genellikle, kendimi evde bir fazlalık gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
66	Eğer başkaları benimle aynı fikirde olmaz, beni desteklemezlerse, fena halde canım sıkılır.	1	2	3	4	5	6
67	Anne babamdan birisini diğerinden çok daha fazla seviyorum.	1	2	3	4	5	6
68	Başka insanlarla birlikte olmak hoşuma gider.	1	2	3	4	5	6
69	Eğer bir konuda başarısız olursam, tekrar başarısız olmamak için neler yapabileceğimi anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6
70	Genellikle kendimi çirkin hisseder, çekici olmadığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
71	Cinsel konularda kendimi geri (cahil ve tecrübesiz) hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
72	Hiç boş durmadığım halde işlerimi, bir türlü bitiremiyorum.	1	2	3	4	5	6
73	Diğer insanlar bana baktıklarında, herhalde vücudumun pek iyi gelişmemiş olduğunu düşünüyorlardır.	1	2	3	4	5	6
74	Annem ve babam benden utanıyorlar.	1	2	3	4	5	6

75	Gerçek olanla hayal ürünü olanı birbirinden ayırabileceğime inanıyorum.	1	2	3	4	5	6
76	Cinsel konuları düşünmek veya konuşmak beni ürkütür.	1	2	3	4	5	6
77	Kendimi güçlü ve sağlıklı hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
78	Üzgün olduğum zaman bile iyi bir fıkraya gülebirim.	1	2	3	4	5	6
79	Genellikle vaktimin çoğunu evden uzak geçirmeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
80	Hayatı, çözümü olmayan sonsuz sayıda problemler dizisi olarak görüyorum.	1	2	3	4	5	6
81	Kendi kararlarımı verecek yetenekte olduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
82	Yıllardır anne-babama kin besliyorum.	1	2	3	4	5	6
83	Gelecekte, kendi sorumluluklarımı üstlenmeyi beceremeyeceğimden eminim.	1	2	3	4	5	6
84	Hiçbir yeteneğimin olmadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
85	Başıma geleceğinden emin olduğum bir olayla nasıl başa çıkabileceğim konusunda önceden hazırlık yapmam. (Başıma geldikten sonra düşünürüm.)	1	2	3	4	5	6
86	Annem ve babam genellikle benden memnundurlar.	1	2	3	4	5	6
87	Yeni arkadaşlıklar kurmakta fazla zorluk çekmem.	1	2	3	4	5	6
88	Zor meseleleri çözmeye çalışmaktan zevk almam.	1	2	3	4	5	6
89	Okul ve ders çalışmak benim için pek önemli değil.	1	2	3	4	5	6
90	Cinsel yaşantıları zevk verici buluyorum.	1	2	3	4	5	6
91	Genellikle annemin hiçbir işe yaramadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
92	Karşı cinsten bir arkadaşımın olması benim için önemlidir.	1	2	3	4	5	6
93	Kalleşlik yapan kişilerle ahbablığımın olmasını istemem.	1	2	3	4	5	6
94	İnsan kendi geleceğiyle ilgili olarak biraz endişe duyarsa, geleceğini daha iyi bir duruma getirebilir.	1	2	3	4	5	6
95	Cinsel konular sık sık aklıma gelir.	1	2	3	4	5	6
96	Kendimi genellikle kontrol altında tutarım.	1	2	3	4	5	6
97	Katıldığım eğlence ve arkadaş toplantılarının çoğundan zevk alırım.	1	2	3	4	5	6
98	Sebebini anlayamadığım korkularım pek fazla yoktur.	1	2	3	4	5	6
99	Kendimi sıklıkla hüzünlü, kederli hissedirim.	1	2	3	4	5	6

EK 3

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ANKET UYGULAMA İZİN OLURU

EK 3

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ANKET UYGULAMA İZİN OLURU

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.4829483
Konu: Merve DOKUYAN

08.05.2015

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsüne)

İlgi: a) 06.04.2015 tarih ve 1618 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 08.05.2015 tarih ve 4820463 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Merve DOKUYAN'ın "12. Sınıf Öğrencilerinde Anne-Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu tezine dair araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mihürü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan karmoyuyla paylaşılması koşullarıyla, gerekli duyurulduğunda eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda işlem birikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Murat ADALI
Müdür a.
Şube Müdürü

EK.1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Sab. Bül.
Ankara Şube
Anderelin

12.06.2015
Revizyon

09.06.2015 Sayı: 2823

Enstitü Sorumlusu
Adı Soyadı: MUSTAFA CELEBI
Görevi: Bölüm Soru
Tarih: 08.05.2015

Gerçeği
12/06/15

İl Millî Eğitim Müdürlüğü D/Blöklük Baskı Ali Cad. No:13 Çakırlıca
E-Posta: sg034@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212) 455 06 51

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evrak.kurum.meb.gov.tr> adresinden 41a5-00ac-3964-9acc-e082 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Merve Dokuyan

1989 Salihli doğumluyum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Salihli’de tamamladıktan sonra 2008 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümünde lisans eğitimime başladım. 2012 yılında mezun olarak İstanbul İli Başakşehir İlçesi Toki Osmangazi İlköğretim Okulu’na rehber öğretmen olarak atandım ve halen bu kurumda psikolojik danışmanlık ve rehberlik görevimi yürütmekteyim.

2013-2014 öğretim yılında T.C. Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bölümü’nde yüksek lisansımı yapmaya başladım.

İletişim Bilgileri

E posta : merve.dokuyan@hotmail.com